

Аналітичний звіт
*Дослідження шляхів покращення бізнес-середовища
територіальної громади Івано-Франківська*

Івано-Франківськ
2024

«Дослідження шляхів покращення бізнес-середовища територіальної громади Івано-Франківська» виконане Карпатським інститутом аналітики «FrankoLytics» у межах проєкту «Ініціатива секторальної підтримки громадянського суспільства», що реалізується ІСАР Єднання у консорціумі з Українським незалежним центром політичних досліджень (УНЦПД) та Центром демократії та верховенства права (ЦЕДЕМ) завдяки щирій підтримці американського народу, наданій через Агентство США з міжнародного розвитку. Дослідження проведене з серпня 2023 по вересень 2024 років із застосуванням як кількісних так і якісних методів.

Дослідницька команда

Ольга Максимович - директорка «FrankoLytics»

Наталія Басараб - дослідниця освітніх політик «FrankoLytics»

Михайло Мосора - політолог, аналітик регіональних політик «FrankoLytics»

Михайло Осипчук - експерт зі статистичного аналізу даних «FrankoLytics»

Роман Пятківський - аналітик з належного врядування та доброчесності «FrankoLytics»

Ірина Чорна (Каразуб) - комунікаційна менеджерка «FrankoLytics»

Залучені експерти

Вероніка Мовчан - директорка з наукової роботи, керівниця Центру економічних досліджень (за згодою)

Євгенія Бардяк - Голова Правління ГО «Молода Просвіта Прикарпаття»

Рецензент

Роман Пятківський - аналітик з належного врядування та доброчесності «FrankoLytics»

«Дослідження шляхів покращення бізнес-середовища територіальної громади Івано-Франківська» виконане Карпатським інститутом аналітики «FrankoLytics» у межах проєкту «Ініціатива секторальної підтримки громадянського суспільства», що реалізується ІСАР Єднання у консорціумі з Українським незалежним центром політичних досліджень (УНЦПД) та Центром демократії та верховенства права (ЦЕДЕМ) завдяки щирій підтримці американського народу, наданій через Агентство США з міжнародного розвитку. Дослідження проведене з серпня 2023 по вересень 2024 років із застосуванням як кількісних так і якісних методів. Аналітичний звіт складається зі вступу, трьох розділів, а також додатків та статистичних таблиць. Перший розділ стосується методології, аналізу попередніх досліджень, прикладів повоєнного відновлення та аналізу поточного стану економіки Івано-Франківської територіальної громади. Другий розділ розкриває підсумки опитування представників екосистеми бізнесу в громаді. Третій розділ присвячений аналітичному огляду економічного розвитку та підприємництва Івано-Франківської територіальної громади. Теоретичні та емпіричні результати дослідження підсумовують висновки та практичні рекомендації щодо покращення політик доказового урядування в секторі.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	
РОЗДІЛ I. Методологія, аналіз попередніх досліджень, прикладів повоєнного відновлення та поточного стану економіки Івано-Франківської територіальної громади	
1.1. Проєкт теорії дослідження та дизайн методології.....	
1.2. Оцінка структури економіки Івано-Франківської територіальної громади.....	
1.3. Аналіз попередніх досліджень економіки Івано-Франківської територіальної громади	
1.4. Вивчення окремих випадків повоєнного відновлення економіки на прикладі зарубіжного досвіду	
РОЗДІЛ II Опитування представників екосистеми бізнесу Івано-Франківської територіальної громади	
2.1. Аналітичний огляд кроссекторальної форсайт-сесії партнерів дослідження бізнес-середовища громади.....	
2.2. Опитування бізнесу	
2.3. Сильні сторони івано-франківського бізнес-середовища у 2024 році.....	
РОЗДІЛ III Аналітичний огляд “Економічний розвиток та підприємництво в Івано-Франківській територіальній громаді”	
ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ	
ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ	
ДОДАТКИ	
Додаток 1. Інструментарій кількісного опитування (Анкета)	
Додаток 2. Інструментарій якісного опитування (Гайд фокус-групових дискусій)	

ВСТУП

Війна, яку російська федерація розпочала проти України вранці 24 лютого 2022 року стала справжньою катастрофою не тільки для двох країн, втягнутих у безпосередні військові дії, але й для сього цивілізованого світу. Зокрема, негативні економічні наслідки від даної війни уже відчують пересічні громадяни на всіх континентах. Зростання цін на енергоносії, продукти харчування, товари та послуги першої необхідності, падіння обсягів торгівлі та загроза падіння глобального ВВП - це та ціна, яку повинен сплатити увесь цивілізований світ за те, щоб захистити право націй на самовизначення та можливість йти власним шляхом розвитку. Щодо наслідків війни для економіки України, МВФ та ряд інших міжнародних фінансово-кредитних організацій прогнозують: падіння ВВП України на рівні від 20 до 35%; зростання дефіциту сектору державного управління до 6,7% ВВП; зростання дефіциту торговельного балансу до 27673,2 млн. дол. США; пришвидшення інфляції та зростання безробіття; поглиблення міграційної кризи: станом на 12.04.2022 р. кількість вимушено-переселених українців становила 11.6 млн. осіб (близько 30% усього населення країни).

Відтак, економічне зростання повинне стати одним із ключових векторів післявоєнного відновлення України, а боротьба України за суверенітет та державну цілісність вже зараз визначається успіхами не лише на військовому, але й на комунікаційному, дипломатичному та, особливо, економічному фронті боротьби. Держава уже зараз запровадила ряд економічних, податкових та фінансових стимулів задля збереження економіки. Серед них: компенсація роботодавцям витрат на зарплату працевлаштованих внутрішньо переміщених осіб, впровадження програми з релокації українських підприємств, зменшення податкового навантаження шляхом прийняття законів “Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану” від 03.03.2022р. №2118-IX, “Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану” від 15.03.2022р. №2120-IX, “Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо запровадження диференційованої рентної плати за видобування газу природного” від 15.03.2022р. № 2139-IX, “Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану” від 24.03.2022 р. № 2142-IX, “Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо адміністрування окремих податків у період воєнного, надзвичайного стану” від 01.04.2022р. №2173-IX. Також розширено умови програми “Доступні кредити “5-7-9” для того щоб будь-який бізнес міг отримати кредит під 0% на суму до 60 млн. грн.

Ключовою передумовою відновлення економічного зростання на макрорівні стане забезпечення економічного зростання на рівні місцевому. Відповідно, уже сьогодні необхідно формувати план післявоєнного економічного відновлення громад та регіонів України. Однак, формування такого плану повинно бути адаптивним відносно ступеня включеності громад до безпосередньої участі у військових діях. Умовно, ми виокремлюємо три групи громад і територій (1) регіони та громади, де ведуться активні бойові дії; 2) регіони та громади, що межують із лінією фронту; 3)тилові регіони та громади)), для кожної з-поміж яких необхідно розробляти та впроваджувати різні

стратегії економічного розвитку, враховуючи конкретну військово-політичну та економічну ситуацію.

Варто зазначити, що в умовах активної фази війни, саме на тиліві області припадає ключова функція із забезпечення економічної активності держави, зокрема виробництво товарів першої необхідності, забезпечення логістики, та ряд інших функцій. Вважаємо, що на етапі післявоєнного відновлення, саме громади із тилівих регіонів повинні стати локомотивами для забезпечення економічного зростання держави. Адже, у громад із регіонів, на території яких безпосередньо ведуться активні бойові дії, в пріоритеті буде саме відновлення критичної інфраструктури, відновлення житлового фонду, комунікацій тощо. Економічне зростання для даних громад відбудеться в наступній фазі відновлення.

Аналізуючи показники довоєнного стану економіки Івано-Франківської міської територіальної громади розуміємо, що до початку активних бойових дій на території країни громада володіла чималим демографічним та економічним потенціалом зростання. Втім, починаючи з 24 лютого 2022 року ми прокинулися в новій реальності, в тому числі й економічній. Суттєво змінилися пріоритети усіх сфер, в тому числі й у галузі регіонального економічного розвитку громад і територій, а міра невизначеності, браку знань та даних стала гранично високою, адже довоєнні показники втратили свою актуальність, а посадовці зіштовхнулися з потребою і проблемою нагального вирішення цілком нових завдань, як то переміщення бізнесу, забезпечення безпрецедентної чисельності гостей регіону, і ін. Так, для Івано-Франківської міської територіальної громади, важливим є саме забезпечення економічного зростання та створення нових робочих місць з метою збільшення можливостей працевлаштування для тимчасово переміщених громадян України (39,5 тис. осіб, з яких близько 20 тис. осіб - працездатного віку) . Уже сьогодні, в час, коли активні військові дії ще тривають, влада на державному рівні, а також ряд науково-дослідних, аналітичних та освітніх установ (як із України, так із-за її меж) розробляють план та рекомендації щодо пост-воєнного відновлення України. Проте, дані рекомендації стосуються в основному державного (макроекономічного) рівня тоді як на регіональному рівні простежується несистемне, подекуди хаотичне вирішення даної проблеми, що ґрунтується переважно на мережах особистих контактів, а не зваженій політиці громад.

Вважаємо, що аналогічні рекомендації та план пост-військового економічного відновлення має також бути сформованим і на місцевому рівні для кожної окремої громади (або групи громад), із взяттям до уваги потреб усіх ключових аудиторій учасників процесу прийняття/імплементатії рішень. Тільки в тому випадку, коли будуть почуті та проаналізовані ключові аудиторії, причетні до вироблення спільної політики економічного відновлення та напрацьована спільна дорожня карта, ми зможемо розраховувати на ефективне економічне відновлення, яке матиме позитивний вплив на все суспільство, а не на окремі “привілейовані групи”.

Відтак метою проекту є покращення бізнес-середовища Івано-Франківської міської територіальної громади, сприяння швидкому післявоєнному відновленню через вивчення поточної структури економіки, її ресурсного потенціалу, а також іноземного досвіду пост-воєнного відновлення шляхом формування аналітично-обґрунтованих рекомендацій для прийняття рішень на основі даних в контексті синергування можливостей сторін, визначення точок зростання (смарт-спеціалізації) громади та розробки рекомендацій (на предмет інструментів та механізмів) підтримки/стимулювання розвитку бізнесу та підприємницьких секторів.

РОЗДІЛ I. Методологія, аналіз попередніх досліджень, прикладів повоєнного відновлення та поточного стану економіки Івано-Франківської громади

1.1. Проєкт теорії дослідження та дизайн методології

Умовною преамбулою дослідження є формування огляду наявних в Україні досліджень спрямованих на дослідження бізнесу громади Івано-Франківська в розрізі громад і територій з урахуванням нових економічних реалій життя в країні після 24 лютого 2022 р. Відповідний огляд було сформовано на основі витягу із періодичного дослідження команди FrankoLytics – «Івано-Франківська територіальна громада: Аналітичний радар 2006-2022» (Аналітичний радар формується на основі кроссекторального моніторингу дослідницьких ініціатив, реалізованих органами державної влади, інститутами громадянського суспільства, донорськими організаціями або на їх замовлення щороку (починаючи із 2021) для Івано-Франківської області та/або міста Івано-Франківська.

Дослідження шляхів покращення бізнес-середовища територіальної громади Івано-Франківська побудовано на вивченні поглядів з даної проблеми (методом кількісних (опитування) та якісних (фокус-групові інтерв'ю) досліджень) шести ключових аудиторій:

Аудиторія 1. Органи державної влади регіону та місцевого самоврядування (Івано-Франківська обласна військова адміністрація та Івано-Франківська міська територіальна громада), робоча група із розробки Стратегії для Івано-Франківська - 2035.

Аудиторія 2. Бізнес та суб'єкти підприємницької діяльності, діяльність яких адмініструється на території громади/бажає переміститися (вже переміщений) на цю територію (24,5 тис. суб'єктів господарювання, в тому числі 84% фізичні особи підприємці та юридичні особи - 16%).

Аудиторія 3. Тимчасово переміщені громадяни України (станом на 18.04, кількість зареєстрованих ВПО на території громади становила 39,5 тис. осіб).

Аудиторія 4. Мешканці Івано-Франківської міської територіальної громади (станом на початок 2022-го року населення Івано-Франківської МТГ становило 286,4 тис. осіб.).

Аудиторія 5. Суб'єкти міжнародної технічної допомоги, які мають пріоритет роботи з бізнесом.

Аудиторія 6. Суб'єкти освітньої інфраструктури.

Ключові завдання:

- опис та оцінювання наявної структури економіки громади (квантифікація даних за КВЕДами, галузями; платниками податків), оцінка рівня складності наявної економіки та формування гіпотез щодо її бажаної структури 2035; систематизація економічного профілю громади на основі статистичних даних (структура економіки, населення, бюджет, динаміка реєстрації бізнесів, переміщення населення, освітній профіль випускника регіону, тощо);
- визначення потенційних точок економічного зростання громади шляхом аналізу статистичних даних, економіко-математичного моделювання та експертного аналізу;
- аналіз потреб бізнесу громади в контексті можливостей та поточних намірів міжнародних партнерів країни щодо підтримки бізнесу на регіональному рівні;
- аналіз наявної культури ведення бізнесу в громаді, системи підтримки підприємницького та бізнес-середовища та розробка рекомендацій щодо його

покращення середовища та об'єднання шляхом проведення комплексного соціологічного дослідження на основі як кількісних так і якісних методів;

- дослідження інформаційних потреб та запиту на регіональному рівні міжнародних організацій, які планують підтримувати/вже підтримують післявоєнне відновлення економіки країни в розрізі регіонів.

Методологія, методи та процедури дослідження

В рамках дослідження передбачалося застосування комплексного, міждисциплінарного підходу із застосуванням як кількісної так і якісної дослідницьких стратегій. Враховуючи багатогранність ключових аудиторій дослідження ми обрали саме підхід аналізу інтересів зацікавлених сторін, від злагодженої діяльності та взаємодії яких, на наше переконання, залежить економічний успіх громади. Зокрема, гіпотези дослідження, сформовані шляхом консолідованого експертного обговорення аналітичною командою, - наступні:

Гіпотеза 1. Івано-Франківська МТГ володіє достатнім ресурсним потенціалом, необхідним для забезпечення швидкого післявоєнного відновлення.

Індикатори: рівень наявності визначених капіталів; можливості доступу до капіталів; потенціал щодо залучення додаткових капіталів ззовні.

Гіпотеза 2. Ключовими точками економічного зростання повинні стати галузі креативних індустрій, сфери переробної промисловості та сфера послуг.

Індикатори: частка окремих галузей в структурі ВВП; частка окремих галузей в структурі експорту товарів та послуг громади; зайнятість та середні доходи за галузями; потенціал до зростання за окремими галузями; притік інвестиційного капіталу за галузями.

Гіпотеза 3. Наявна система підтримки бізнес-середовища в Івано-Франківській МТГ потребує покращення.

Індикатори: кількість програм підтримки бізнесу, що діють в громаді; рівень задоволення бізнес-спільноти наявною системою підтримки; структура розподілу програм підтримки за сферами / галузями; рівень охоплення програмами підтримки наявного бізнес-середовища.

Гіпотеза 4. Іноземний досвід післявоєнного відновлення місцевих економік є цінним джерелом готових рекомендацій та напрацювань, що можуть бути використані для стимулювання відновлення економічної активності в ІФ МТГ.

Індикатори: кількість механізмів / методів та рекомендацій, що можуть бути використані в процесі економічного відновлення ІФ МТГ.

Гіпотеза 5. Міжнародні партнери країни зацікавлені в інформаційному забезпеченні процесів економічного відновлення на регіональному рівні, консалтингу щодо вибору саме тих пріоритетних напрямів майбутньої співпраці, підтримка яких передбачатиме найкращі результати економічного відновлення та розвитку громад і територій

Індикатори: кількість впроваджених політик та практичних рекомендацій за підсумками дослідження, рівень зацікавленості міжнародних партнерів у роботі саме на території Івано-Франківщини.

Гіпотеза 6. Рівень якості надання освітніх послуг на території не синхронізується із очікуваннями бізнесу.

Індикатори: рівень задоволеності бізнесу якістю освітніх послуг на території.

Аналіз зацікавлених сторін було здійснено:

- по-перше, в рамках синхронного застосування інституційної (комплексне вивчення інституційного середовища ведення бізнесу на території громади) та

культурної (вивчення культури ведення бізнесу, підприємливості мешканців, тощо) теорій;

- по-друге, шляхом застосування адаптованої теорії п'яти капіталів задля вивчення економічного потенціалу громади;
- по-третє, шляхом економічного аналізу показників громади задля пошуку науково верифікованих точок зростання;
- по-четверте, шляхом вторинного аналізу іноземного досвіду післявоєнного відновлення в умовах триваючого конфлікту (Балканські країни та Ізраїль);
- по-п'яте, шляхом кабінетного дослідження раніше проведених досліджень та статистичного аналізу відкритих даних.

Задля вирішення окреслених завдань було передбачено застосування наступних методів: кабінетне дослідження (задля формування профілю бізнесу на території громади, пошуку та опису інсайтів на основі раніше проведених досліджень); глибинні напівструктуровані інтерв'ю (задля валідації інструментарію та уточнення гіпотез та теорій); фокус-групові дискусії із застосуванням рольового підходу (задля верифікації гіпотез дослідження); статистичний аналіз (оцифровка процесів на основі відкритих даних); математичне моделювання; опитування суб'єктів бізнесу та господарювання на території громади (верифікація гіпотез та розробка практичних рекомендацій).

1.2. Оцінка структури економіки Івано-Франківської територіальної громади

Аналіз структури економіки Івано-Франківської територіальної громади здійснювався з метою визначення потенційних точок економічного зростання громади в післявоєнний період. В рамках дослідження систематизували економічний профіль громади на основі статистичних даних (структура економіки, населення, бюджет, структура промисловості, динаміка експорту та імпорту тощо). Аналіз окремих показників є надзвичайно інформативним, адже вказує на ефективність та продуктивність економічної системи та діяльності органів місцевого самоврядування загалом.

Зокрема, до прикладу, ефективність залучення інвестицій у Івано-Франківську територіальну громаду в порівнянні із областю є вищою (в розрахунку на одного мешканця), проте тенденція вказує на те, що сама громада втрачає перевагу - приріст по області випереджає. При цьому приріст в обсягах залучення інвестиційного капіталу в громаді досягався в основному за рахунок власних коштів підприємств. Роздрібний товарооборот підприємств у розрахунку на 1 особу наявного населення у громаді втричі перевищує аналогічний показник по області, хоча існує тенденція до зближення. Така перевага пояснюється тим, що Івано-Франківська територіальна громада - це концентрований ринок, на якому є достатній та постійний попит.

Враховуючи додатний приріст населення громади, що забезпечує потенційною робочою силою, соціальним та інтелектуальним капіталом, використовуючи максимально наявні ресурси, громада повинна розвивати ті галузі економіки, які будуватимуть економічний добробут для місцевих жителів та приїжджих осіб та надалі формувати бренд "громада - комфортна для життя".

Основні досліджувані показники

Проведений аналіз включає:

- уніфікація даних (загальні та на 1 особу) до одного шаблону;
- приведення показників 2021 (номінальних) до реальних (корекція на рівень інфляції 1,1);

- розрахунок показників для області на основі часток, і часток на основі загальних даних;
- розрахунок абсолютного приросту та темпу зростання для номінальних та реальних показників (громада та область).

Загальні показники:

- населення громади зростає - +0,38% або 1,1 тис. осіб (як ми показали раніше - за рахунок міграційного приросту), в той час як в області спостерігається депопуляція -0,57% (7,78 тис. осіб). Враховуючи дані тенденції, частка населення Івано-Франківської територіальної громади в структурі області зросла із 20,9% у 2020-му році до 21,1% у 2021 році;
- зросла величина заборгованості із виплати заробітної плати - +80,87% (17589,59 тис. грн), що майже дорівнює загально-обласній тенденції - +87,56%. Варто також зауважити, що частка заборгованості громади в структурі області є достатньо значною - 81,3% у 2020-му році, 78,4% у 2021-му. Така ситуація вказує на те, що в розрізі області саме Івано-Франківські підприємства мають найбільші проблеми з виплатою ЗП;
- Доказом пост-ковідного економічного відновлення у 2021 році є зростання обсягу реалізованої промислової продукції. Темп зростання реального обсягу реалізованої промислової продукції у 2021 році (порівняно із 2020) становив 23,46% (+2737,47 млн. грн.). У вимірі області теж спостерігається тенденція до зростання, щоправда із суттєво вищим темпом - +43,91%. Як результат, частка Івано-Франківської територіальної громади в межах області опустилася із 19% у 2020-му році до 16,3% у 2021-му році. За показником “Обсяг капітальних інвестицій за рахунок усіх джерел фінансування” також простежується зростання - +14,45% у 2021-му році (у цінах 2020-го року), що вказує на готовність бізнесу до вкладення інвестицій та є сигналом економічного відновлення. Проте, знову ж таки, показник для громади є суттєво нижчим ніж загалом по області - +41,4%. У підсумку, частка інвестицій, залучених громадою у розрізі області скоротилася із 50,9% у 2020-му році до 41,2% у 2021-му. така динаміка є сигналом про те, що інвестиційна політика громади потребує корекції та перегляду, зокрема щодо підвищення інвестиційної привабливості громади. Це надзвичайно важливо в контексті післявоєнного відновлення, оскільки потоки ресурсів будуть обмежені - конкуренція за них буде жорсткою.
- Роздрібний товарооборот підприємств (юридичних осіб) також продемонстрував динаміку до відновлення. Темп зростання даного показника у 2021 році для громади становив 4,62%, для області - 10,59%. Зростання даного показника є хорошим сигналом, який підтверджує економічне відновлення.
- Обсяг експорту товарів - єдиний показник, який зазнав падіння. Темп падіння становив -12,35% у річному вимірі, в той час як даний показник у вимірі області продемонстрував зростання +54,17%. Як результат, зменшення частки Івано-Франківської територіальної громади в структурі експорту товарів області із 34,3% у 2020 до 19,5% у 2021 р. Обсяг імпорту товарів, на протипагу експорту, продемонстрував зростання +14,91% у 2021 р. Хоча, на відміну від зростання на рівні області +55,28%, зростання даного показника для ІФ не виглядає таким

критичним. Проте, якщо порівняти чистий експорт для МТГ та області, підсумок для громади виглядатиме вкрай невтішно. Чистий експорт Івано-Франківської МТГ за результатами 2020-го року становив +3278,6 тис. дол. США; 2021 р. - уже -67023,6 тис. дол. Чистий експорт для області: 2020 - +116082,09 тис. дол. США; 2021 - +171833,34 тис. дол. США.

- За обсягом виробленої будівельної продукції ІФ МТГ продемонструвала значний приріст в реальному вимірі - +24,14 у 2021 році. ІФ МТГ є будівельним лідером регіону, адже саме на території громади генерується основна частка обсягу виробленої будівельної продукції - 61,7% від обласного показника у 2020-му році та 64% у 2021-му році. Темп будівництва також випереджає загально-обласний - 19,68% у 2021-му році.

Показники в розрахунку на 1 мешканця

Аналіз окремих показників є надзвичайно інформативним, адже вказує на ефективність та продуктивність економічної системи та діяльності ОМС загалом.

- обсяг капітальних інвестицій на 1 особу наявного населення у ІФ МТГ майже вдвічі перевищує аналогічний показник по області - 195,6% за підсумками 2021-го року. Хоча, за підсумками 2020-го року даний показник становив 210,45%. Загалом, ефективність залучення інвестицій у ІФ МТГ в порівнянні із областю є набагато вищою, проте тенденція вказує на те, що МТГ втрачає перевагу - приріст по області випереджає приріст по МТГ. Необхідно підтримувати інвестиційну привабливість на високому рівні, ба навіть підвищувати її;
- роздрібний товарооборот підприємств у розрахунку на 1 особу наявного населення у ІФ МТГ втричі перевищує аналогічний показник по області, хоча існує тенденція до зближення. Така перевага пояснюється тим, що ІФ МТГ - це концентрований ринок, на якому є достатній та постійний попит. Враховуючи притік ВПО, у перспективі такий ринок може ще збільшитись, а тому існує потенціал для входу на ринок нових суб'єктів роздрібної торгівлі. Потенціал для зростання даного сегменту присутній;

Населення

В Івано-Франківській МТГ спостерігається додатне сальдо у прирості населення - +1098 осіб у 2021 році, в порівнянні із 2020-м.

Варто зазначити, що не у всіх населених пунктах спостерігається приріст. Зокрема, приріст населення спостерігається у 6 населених пунктах, в той час, як депопуляція - у 13.

Заслуговує на увагу географічне розміщення населених пунктів із позитивним та негативним приростом.

Населені пункти із додатнім приростом розміщуються переважно у приміській зоні, в той час, коли депопуляція спостерігається у тих населених пунктах, які розміщені у зовнішньому, по відношенню до Івано-Франківська, колі.

	2020	2021	Абсолютний приріст	Темп приросту
Всього	286435	287533	1098	0,38%
м.Івано-Франківськ	237686	237855	169	0,07%

с. Вовчинець	4498	4691	193	4,29%
с. Крихівці	6981	7283	302	4,33%
с. Микитинці	5532	5771	239	4,32%
с. Угорники	5457	5693	236	4,32%
с. Хриплин	3205	3343	138	4,31%
с. Березівка	1300	1289	-11	-0,85%
с. Братківці	2250	2230	-20	-0,89%
с. Черніїв	3797	3765	-32	-0,84%
с. Добровляни	202	200	-2	-0,99%
с. Підлужжя	1675	1660	-15	-0,90%
с. Колодіївка	547	543	-4	-0,73%
с. Узин	889	881	-8	-0,90%
с. Підпечери	2456	2435	-21	-0,86%
с. Радча	2924	2899	-25	-0,85%
с. Драгомирчани	1557	1544	-13	-0,83%
с. Камінне	1098	1094	-4	-0,36%
с. Тисменичани	3033	3021	-12	-0,40%
с. Чукалівка	1348	1336	-12	-0,89%

Щодо приросту населення, то за цим показником лідирує не м. Івано-Франківськ, а саме села, розміщені навколо:

Крихівці - +302;
Микитинці - +239;
Угорники - +236;
Вовчинець - 193;
Івано-Франківськ - 169;
Хриплин - 138.

Особи, які вирішують переїхати в Івано-Франківськ, в основному вибирають приміські райони. Це важливий чинник, який необхідно враховувати в плануванні розвитку інфраструктури, зокрема в контексті управління потоками транспорту, підведення комунікацій, розвитку соціальної інфраструктури (дитячі садки, школи, заклади позашкільного виховання, спорту тощо).

У світі, де все більше і більше суспільств стикається із явищами депопуляції, Івано-Франківська МТГ характеризується своєрідною унікальністю, адже демонструє додатній приріст населення. Приріст населення - це потенційне джерело робочої сили, соціального та інтелектуального капіталу. Саме тому, необхідно і надалі формувати та просувати бренд Івано-Франківської громади, як "громада - комфортна для життя". Адже кожна приїжджа особа - це додатковий ресурс, який може бути використано для формування економічного добробуту.

Промисловість

Проведений аналіз включає:

- додавання реальних показників (в цінах 2020 р.);

- додавання показників області за 2020 - 2021 рр.;
- розрахунок приросту (номінального та реального, абсолютного та відносного);
- аналіз структури частки промисловості ІФ в структурі області;

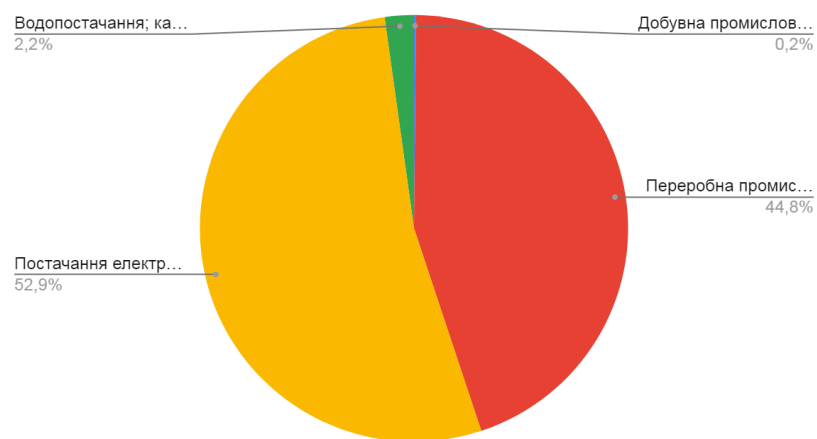
Примітки:

- в бюлетені для ТГ однією зі складових переробної промисловості є пункт "виробництво меблів, іншої продукції, ремонт і монтаж машин і устаткування", хоча у вимірі області такого показника окремим пунктом не виносять. Тому, мною прийнято рішення включити даний показник до пункту "виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність".
- в обласних показниках є два пункти (2020) та три пункти (2021), які кодуються буквою к. Хоча, в загальному обсязі виробництва, ці показники враховані. Саме тому, описані за даними пунктами: "виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення", "виробництво хімічних речовин і хімічної продукції", "виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів" є орієнтовними та відповідно позначені в таблиці; це необхідно для визначення частки економіки ТГ в структурі області за даними показниками.

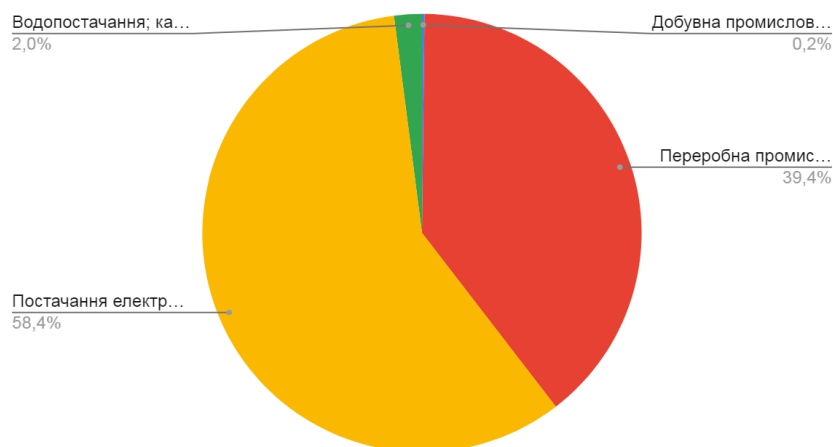
Результати аналізу

Структура промисловості ІФ МТГ виглядає наступним чином:

Структура промисловості ІФ МТГ 2020

Структура промисловості ІФ МТГ 2021

Основну частку в структурі промисловості ІФ МТГ займає “Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря”, частка якої демонструє позитивну динаміку зростання: 2020 - 52,89%; 2021 - 58,39%.

Така динаміка є доволі негативним явищем, адже дана галузь є галуззю, яка генерує додану вартість завдяки спалюванню викопних ресурсів (в основній частці). Відповідно, така сфера не є продуктивною, не генерує інновацій та не здатна до експоненційного зростання.

Саме тому, враховуючи таку структуру промисловості, вважаємо за необхідне застосування інструментів публічного управління, які б дозволили зменшити частку даної галузі та сприяли розвитку сфер переробної промисловості.

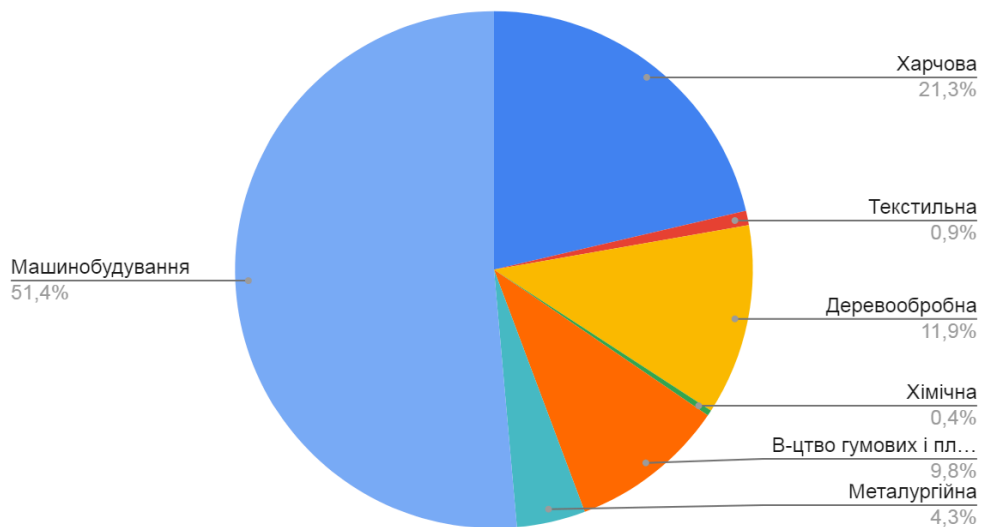
*Примітка: дослідити структуру цієї галузі.

Частка добувної та переробної промисловості в структурі промисловості ІФ МТГ: 2020 - 44,91%; 2021 - 39,57%; тенденція - до зменшення. Хоча, у вимірі області - ситуація протилежна. Частка у 2020 - 68,49%; 2021 - 70,02%. Реальний приріст - додатній +8,76%, для області - +47,51%. Враховуючи вищенаведені тенденції, логічний результат - зменшення частки МТГ в структурі області за даним показником: 2020 - 12,46%; 2021 - 9,18%.

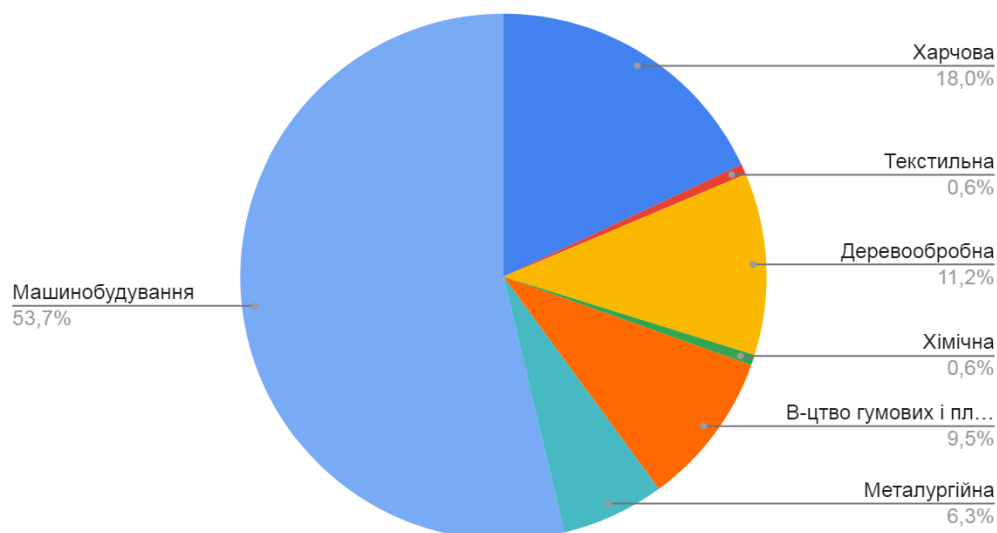
За складовими, переробна промисловість МТГ займає 99,54% у 2021 р, а добувна - 0,46% відповідно. Дане співвідношення є дуже хорошим, адже у переробній промисловості генерується вищий рівень доданої вартості, аніж у добувній.

Переробна промисловість ІФ МТГ представлена 6 галузями (Див. Рис)

Структура переробної промисловості ІФ МТГ 2020

Структура переробної промисловості ІФ МТГ 2021

Структура переробної промисловості суттєвих змін у 2022 році в порівнянні із 2020-м роком не зазнала. Ключову частку в структурі переробної промисловості займає машинобудування - 53,7% у 2021 р. Також, в топ 3 входить Харчова промисловість - 18% та деревообробна промисловість - 11,2%.

Найкращу динаміку продемонструвала хімічна промисловість - +97,62% в реальному вимірі, хоча частка даної промисловості в загальній структурі залишається дуже низькою - 0,6%. Також, хороший приріст продемонструвала металургійна промисловість та машинобудування (див. табл).

Негативний приріст в реальному вираженні продемонстрували харчова та текстильна промисловості. Зокрема, текстильна галузь скоротилася на 23,96% у річному вимірі (із частки у загальній структурі 0,9% до частки 0,6%).

Галузь	Темп зростання
Переробна промисловість, з неї:	8,64%
Харчова	-8,39%
Текстильна	-23,96%
Деревообробна	1,89%
Хімічна	97,62%
В-цтво гумових і пластмасових виробів	5,56%
Металургійна	60,30%
Машинобудування	13,51%

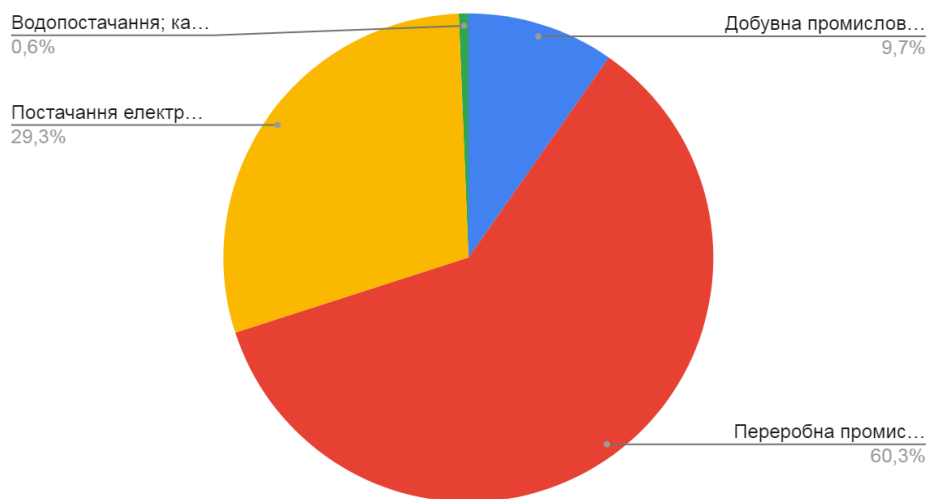
Загалом, що стосується переробної промисловості, то дана галузь розвивається, але меншими (суттєво) за обласні показники темпами. Як результат, вага ІФ МТГ в структурі обласної галузі переробної промисловості падає. Сама структура виглядає досить непогано, адже машинобудування займає понад 50% галузі.

*На замітку: визначити, яка саме продукція машинобудування виготовлялася. Адже машинобудування буває різним - варто думати над тим, щоб розвивати точне та наукоємне машинобудування - більший ланцюг доданої вартості.

Остання складова “водопостачання, каналізація, поводження з відходами” займає стабільну частку - близько 2% щорічно. Основний виклик для даної галузі - оновлення критичної інфраструктури та комунікацій, а також - налагодження системи роздільного збору сміття та переробки відходів.

Якщо порівняти структуру промисловості ІФ МТГ з обласною, то побачимо певні структурні відмінності.

Структура промисловості області 2021

Ключова відмінність - переважання частки саме обробної промисловості в загальній структурі: 60,3% проти 39,4% для МТГ. Також, дзеркальна ситуація стосується і постачання електроенергії: 29,3% проти 58,4%. Тобто, структура промисловості області є такою, що потенційно здатна генерувати вищі обсяги доходу та є менше ренто-залежною. Саме тому, для МТГ одним із ключових завдань буде саме зміна структури промисловості - із фокусом на переробній промисловості із довгими ланцюгами доданої вартості, орієнтованими на експорт.

Капітальні інвестиції

*Примітки:

- По даних є декілька, які враховані в загальному показнику. Ці дані заповнені завдяки власним припущенням та позначені кольором.

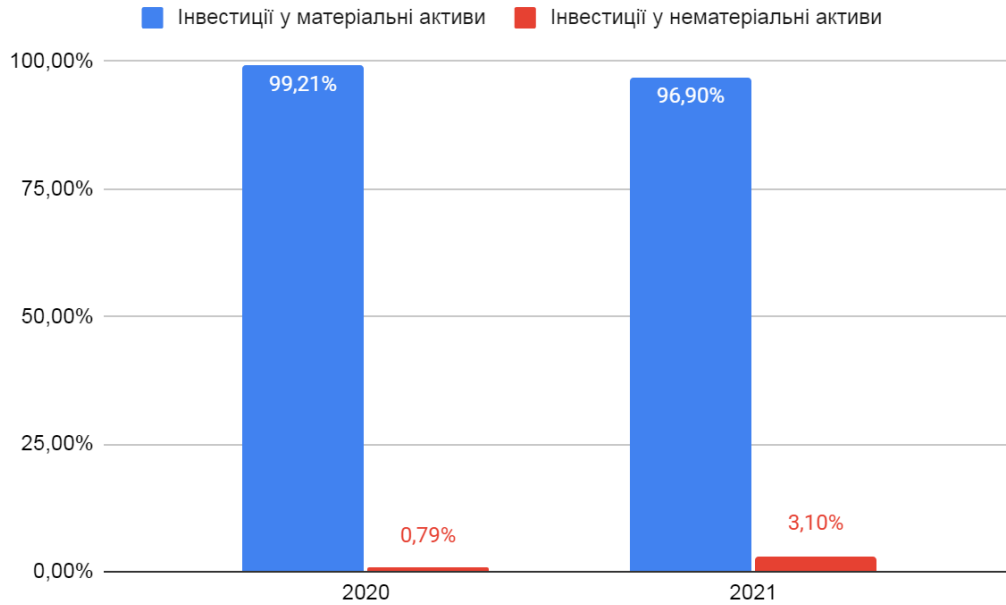
Капітальні інвестиції - це важлива складова забезпечення економічного розвитку, адже саме інвестиції є основним джерелом економічного зростання.

Динаміка залучення інвестицій в економіку ІФ МТГ носить позитивний характер - реальний приріст за даним показником становив +14,45% у 2021 р (номінально - +25,9%).

Така позитивна динаміка підтверджує рейтинг міста Івано-Франківська як одного із найбільш інвестиційно привабливих в Україні.

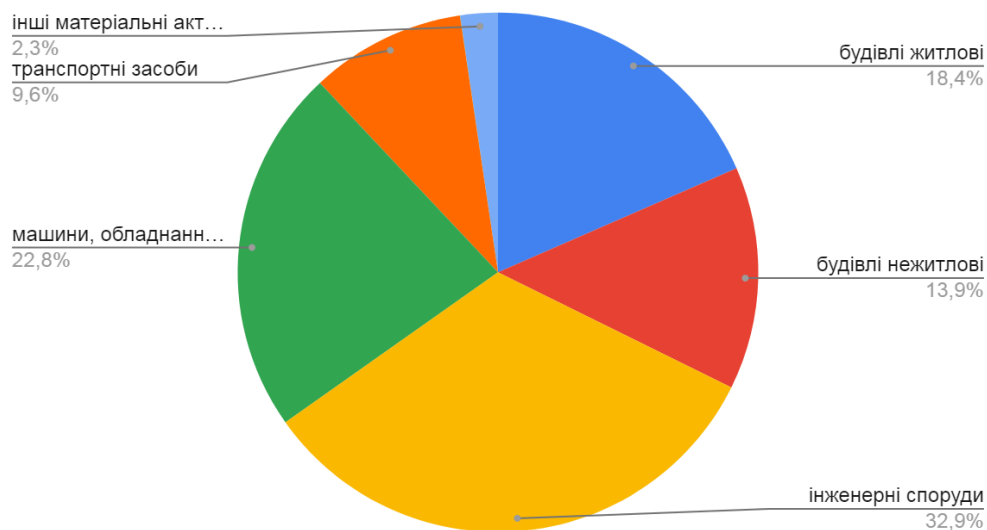
Детальніший аналіз складових дозволяє нам зробити наступні висновки:

- основна частка залучених інвестицій спрямовується у матеріальні активи (96,9% у 2021 році)

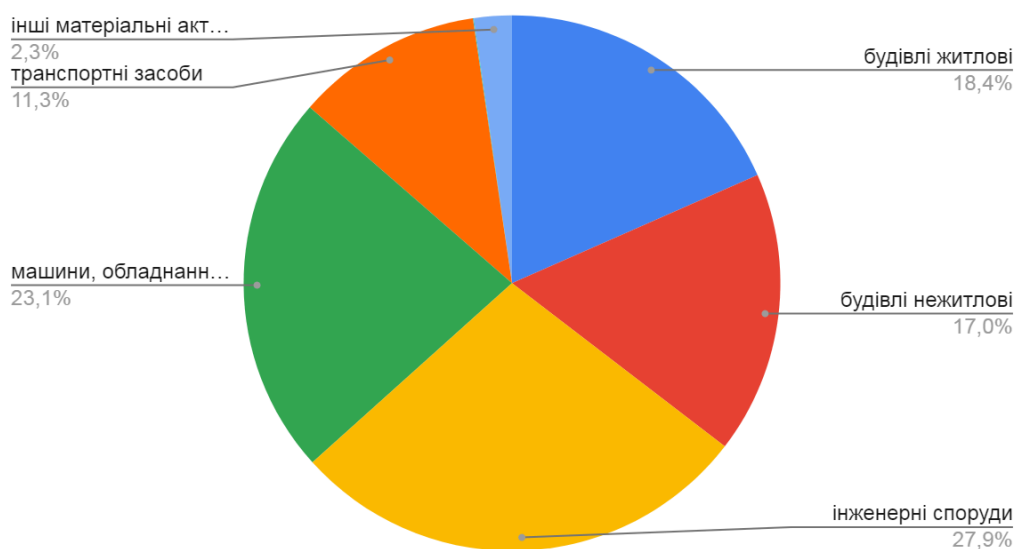

- спостерігається позитивна динаміка до зростання частки нематеріальних інвестицій - це дуже хороший знак, адже свідчить про потенційне зменшення кількості неліцензійного ПЗ на ринку;
- структура інвестицій у матеріальні активи суттєвих змін не зазнала;

Структура інвестицій за видами активів 2020

Структура інвестицій за видами активів 2021

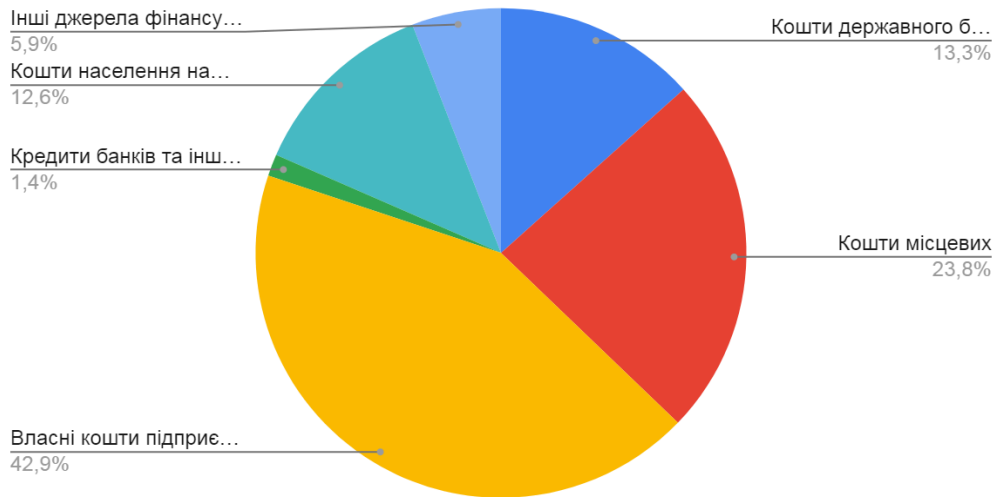
- Топ-3 видів активів за обсягами залучених інвестицій є: інженерні споруди - 27,9%, машини, обладнання - 23,1% та житлові будівлі - 18,4%.
- активами, за якими спостерігається найвищий темп приросту є земля (що є цілком логічним наслідком зняття мораторію) та інші нематеріальні активи;

Інвестиції у матеріальні активи	11,80%
будівлі житлові	11,46%
будівлі нежитлові	37,40%
інженерні споруди	-5,15%
машини, обладнання та інвентар	13,12%
транспортні засоби	30,35%
земля	341,05%
довгострокові біологічні активи рослинництва та тваринництва	-
інші матеріальні активи	9,35%
Інвестиції у нематеріальні активи	347,75%
програмне забезпечення та бази даних	68,42%
інші нематеріальні активи	757,45%

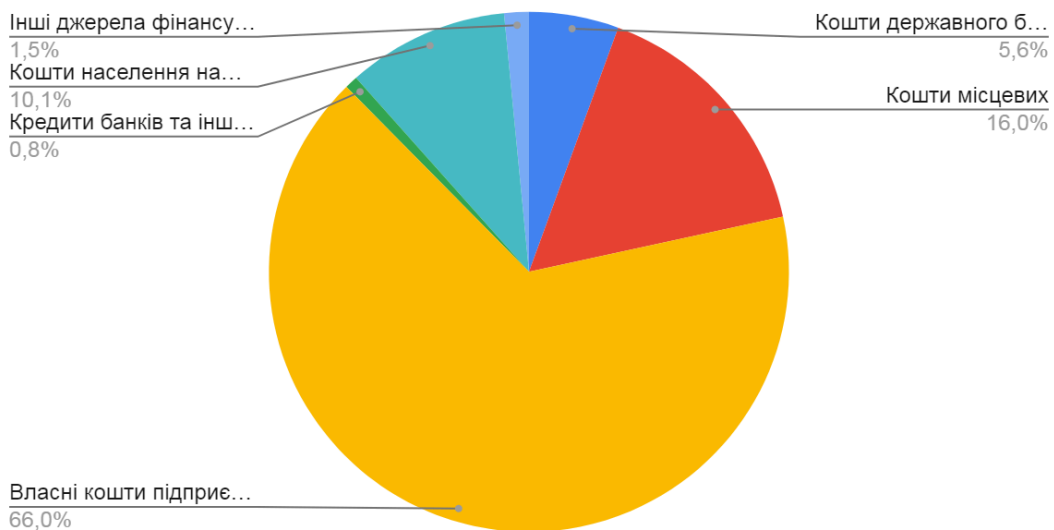
- незважаючи на значне зростання обсягу ринку землі, загальна частка інвестицій в даний актив залишається все ще мізерною - 0,02% у 2020 р., 0,06% у 2021 р.
- єдиний актив, який продемонстрував падіння обсягів залучення капіталу в реальному вимірі є інженерні споруди - -5,15%;

- за джерелами фінансування інвестицій, структура 2021 зазнала змін в порівнянні із 2020 роком (рис)

Структура інвестицій ІФ МТГ за джерелами фінансування 2020

Структура інвестицій ІФ МТГ за джерелами фінансування 2021

- зокрема, спостерігається зростання частки інвестицій за власні кошти підприємств - 66,0% у 2021 в порівнянні із 42,9% у 2020 р.
- такий результат пояснюється як і зростанням обсягів інвестицій за рахунок власних коштів підприємств, так і за рахунок реального зменшення обсягів інвестування за рахунок інших джерел.

Кошти місцевих бюджетів	-23,12%
Власні кошти підприємств та організацій	75,96%
Кредити банків та інших позик	-35,54%
Кошти інвесторів–нерезидентів	-
Кошти населення на будівництво житла	-8,37%
Інші джерела фінансування	-70,13%

- зокрема, негативним явищем є зменшення обсягів інвестування за кошти державного бюджету, хоча і вимірі країни обсяги фінансування із державного бюджету у реальному вимірі збільшились (+20,87%);
- зменшення фінансування інвестицій за кошти місцевих бюджетів у 2021 р. було явищем, яке охопило всю країну. Проте, в межах країни таке падіння становило -7,74%, в той час, коли в МТГ таке падіння становило -23,12%.
- фінансування за кошти кредитів банків та інших позик теж продемонструвало падіння - -35,54% (чому і в чому причини?).
- існує тенденція до зменшення ринку житла, оскільки витрати населення на купівлю житла у номінальному вираженні продемонстрували незначне зростання +0,8%, а в реальному - -8,37%.
- відсутність капітальних інвестицій з-за кордону (нерезиденти) ставить під загрозу доступ до нових технологій та інноваційний розвиток економіки ІФ МТГ. Адже саме через прямі іноземні інвестиції в країну приходить капітал, доступ до нових технологій, нові практики менеджменту і т.д. Відсутність даного компоненту не дозволяє зростати макисмальними темпами.

Загалом, в ІФ МТГ спостерігався приріст в обсягах залучення інвестиційного капіталу, хоча такий обсяг досягався за рахунок власних коштів підприємств. Інші ж джерела фінансування показали від'ємну динаміку.

Основна маса інвестицій залучається в будівництво: житлове, нежитлове та інженерні споруди - 73,3%. Враховуючи негативну динаміку, існує ймовірність насичення попиту на продукцію будівництва. Відповідно, варто думати над тим, щоб трансформувати потоки капіталу із будівництва у більш продуктивні сфери (купівлю машин, обладнання, технологій тощо).

Хоча, не варто опускати того факту, що враховуючи потоки ВПО - будівництво і справді може стати одним із драйверів післявоєнного відновлення. Ключове питання - яке відношення між кількістю наявних житлових приміщень та попиту на них. Для

того, щоб дати відповідь на дане питання, необхідно провести додаткове дослідження, зокрема визначити число тих ВПО, які планують оселитися на території МТГ.

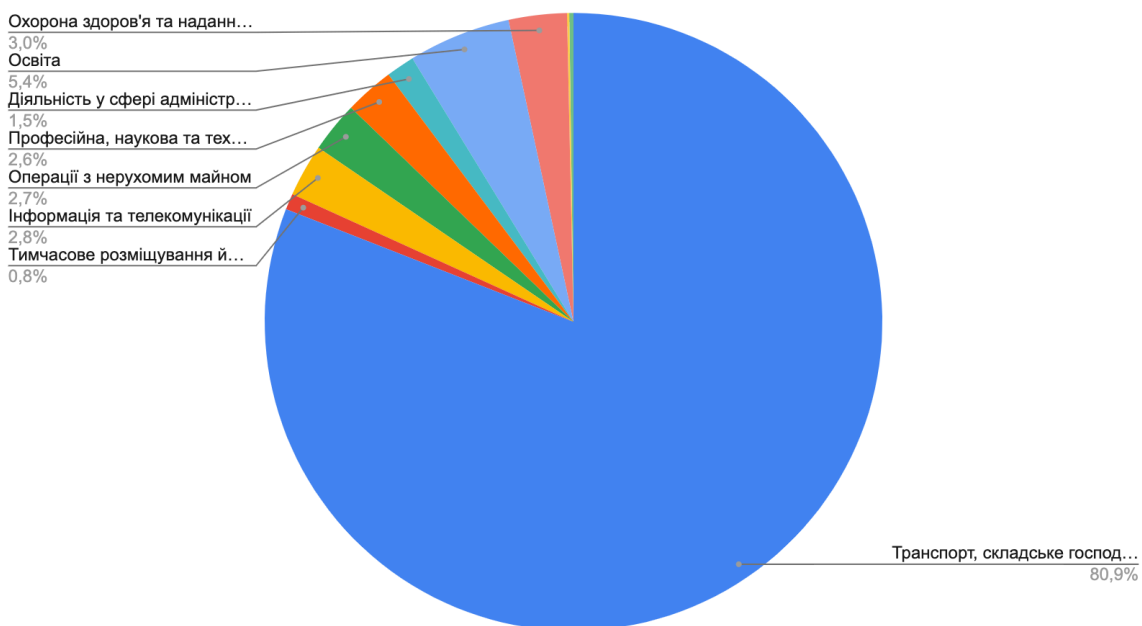
Послуги

Сфера послуг - це важлива складова економічної системи, адже вона слугує важливим джерелом генерування добробуту та забезпечення робочих місць. Також, рівень розвитку сфери послуг та її їх структура визначають рівень багатства того чи іншого суспільства, або тієї чи іншої адміністративно-територіальної одиниці. Відповідно, дана сфера є важливим індикатором соціально-економічного розвитку.

В контексті аналізу сфери послуг ІФ МТГ, є декілька важливих інсайтів:

- в ІФ МТГ генерується 79,35% усіх послуг регіону, хоча в МТГ зосереджено тільки 21,12% населення регіону. Це говорить про те, що пересічний франківець споживає суттєво більший обсяг послуг, ніж середньостатистичний мешканець області. Даний факт може свідчити про те, що рівень доходів ІФ МТГ може бути суттєво вищим, ніж по області. Або ж, інша гіпотеза, ІФ МТГ є своєрідним хабом області, ключовою точкою, у якій генерується основний обсяг послуг і куди рухаються мешканці регіону за їх споживанням. (Варто перевірити дві гіпотези)
- Структура послуг розподілена досить нерівномірно. Основну частку послуг - 80,94% - становлять “Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність”. На інші види послуг припадає 19,06%. (Визначити, які компанії надають ці послуги! і що це саме за послуги)

Структура послуг ІФ МТГ 2021

- В структурі транспортних послуг основну частку займає “Складське господарство та допоміжна діяльність у сфері транспорту” - 88,15%.
- Частка креативних індустрій в структурі послуг становить близько 9%. Очевидно, що в ІФ МТГ існує потенціал до розвитку саме цієї сфери. Відповідно, залучення інвестицій у розвиток цих галузей та збільшення їх частки в структурі послуг може стати одним із драйверів економічного зростання МТГ.

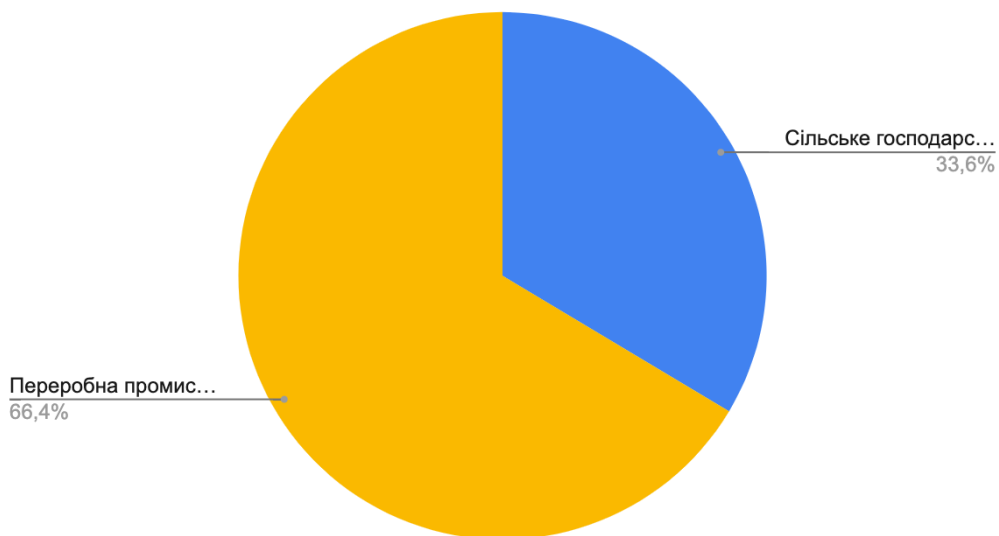
Зовнішня торгівля товарами

Загальний аналіз динаміки зовнішньої торгівлі вказує на те, що у ІФ МТГ існує тенденція до зростання дефіциту торговельного балансу за рахунок падіння динаміки експорту (-12,35% у 2021 році) та зростання динаміки імпорту (+14,91% у 2021 році). Як результат, торговельний профіцит 2020-го року (+3278,6 тис. дол. США) перетворився у торговельний дефіцит 2021-го року (-67023,6 тис. дол. США).

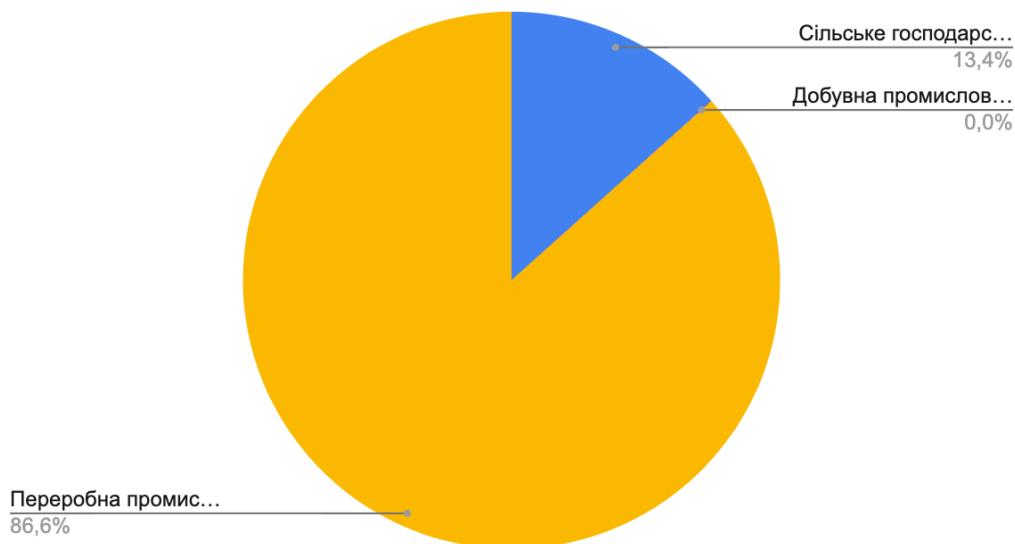
Експорт

- структура експорту ІФ МТГ виглядає наступним чином:

Структура товарного експорту ІФ МТГ 2020

Структура товарного експорту ІФ МТГ 2021

- в порівнянні із 2020-м роком, структура товарного експорту ІФ МТГ зазнала змін. Зокрема, найочевидніша зміна - зменшення частки товарів сільського господарства у загальній структурі (падіння із 33,6% у 2020 до 13,4% у 2021). Як наслідок, зросла частка переробної промисловості - 86,6% у 2021 році.

Частка експорту товарів добувної промисловості у структурі товарного експорту ІФ МТГ практично відсутня і становить 0,01% у 2021 році.

- основну складову експорту становить група "Машини, обладнання та механізми, електротехнічне обладнання" - 54,33% у 2020, 72,51% у 2021 р. Така концентрація є вкрай незадовільним явищем, адже у часі кризи чи формування несприятливої кон'юнктури ринку на товари даної групи, ІФ МТГ може зіткнутися із суттєвим падінням експорту товарів та зменшенням надходження валюти в економіку громади. Важливо уже створювати умови для стимулювання експорту товарів із інших галузей для того, щоб зменшити залежність від експорту товарів машинобудівної промисловості.
- за темпом зростання, ряд галузей продемонстрували значне падіння у 2021 році в порівнянні із 2021 роком:

I. Живі тварини; продукти тваринного походження	-71,60%	XI. Текстильні матеріали та текстильні вироби	-34,11%
II. Продукти рослинного походження	-56,12%	XII. Взуття, головні убори, парасольки	0,00%
III. Жири та олії тваринного або рослинного походження	-59,11%	XIII. Вироби з каменю, гіпсу, цементу	119,43%
IV. Готові харчові продукти	-38,08%	XIV. Перли природні або культивовані, дорогоцінне або напівдорогоцінне каміння	0,00%
V. Мінеральні продукти	100,00%	XV. Недорогоцінні метали та вироби з них	82,27%
VI. Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості	-5,24%	XVI. Машини, обладнання та механізми, електротехнічне обладнання	16,97%
VII. Полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них	39,36%	XVII. Засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби	2713,33%
VIII. Шкури необроблені, шкіра вичинена	0,00%	XVIII. Прилади та апарати оптичні, фотографічні	-19,66%
IX. Деревина і вироби з деревини	3,95%	XX. Різні промислові товари	33,79%
X. Маса з деревини або інших волокнистих целюлозних матеріалів	-34,12%	XXII. Товари, придбані в портах	0,00%

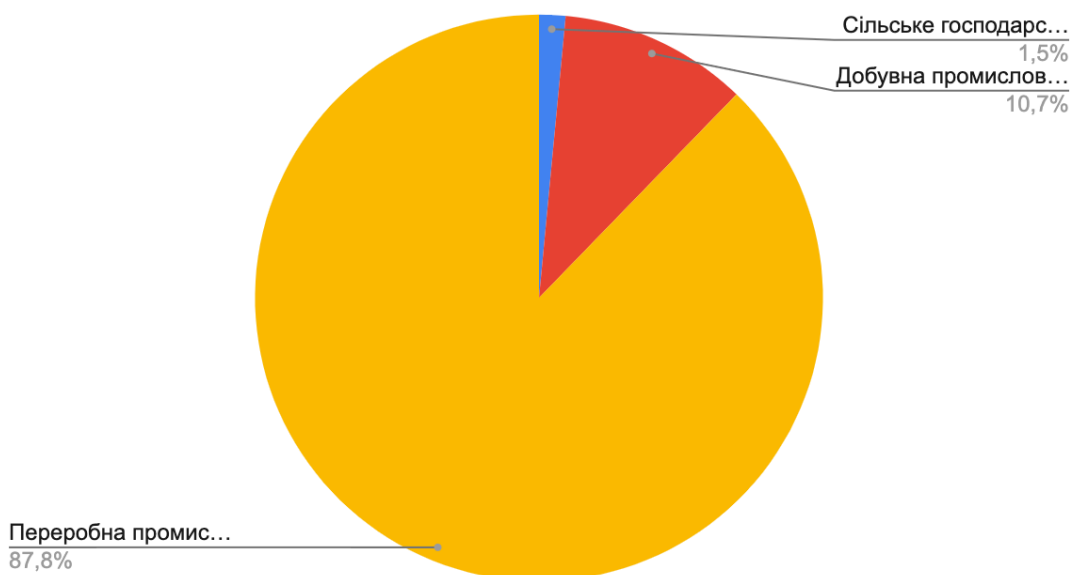
- найбільший відносний приріст спостерігається за групою товарів "Засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби" +2713,33%, хоча частка даних товарів у загальній структурі експорту залишається мізерною - 0,04%. Загалом, із 17 груп товарів, що експортує ІФ МТГ, додатній приріст продемонстрували 8 груп - усі зі сфери переробної промисловості, зокрема продукція машинобудування додала +33,79% до показника 2020 року.

- Що стосується падіння, то таку динаміку продемонстрували 9 груп товарів із 17. Зокрема, найбільше падіння спостерігається для груп товарів зі сфери сільського господарства:
 - 1) Живі тварини; продукти тваринного походження - -71,6%;
 - 2) Продукти рослинного походження - -56,12%;
 - 3) Жири та олії тваринного або рослинного походження - -59,11%.
 - Також, впав рівень експорту харчових продуктів - -38,08%. Хоча рівень виробництва харчових продуктів у номінальному вираженні залишився незмінним. Загалом висновок по експорту: падіння обсягів експорту за окремими галузями може бути свідченням зменшення конкурентоздатності цих галузей на зовнішніх ринках. Необхідно вживати заходи для підвищення конкурентоздатності та стимулювання експорту.

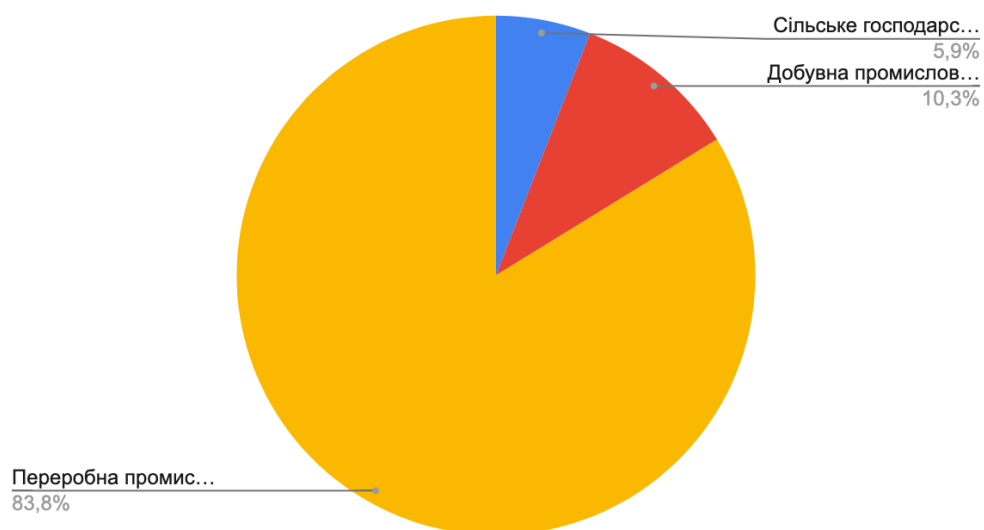
Імпорт

- на відміну від експорту, обсяг імпорту в ІФ МТГ демонструє позитивну динаміку, що відобразилось у дефіциті товарного балансу.
- Структура імпорту товарів виглядає наступним чином:

Структура імпорту ІФ МТГ 2020

Структура імпорту ІФ МТГ 2021

- основну частку імпорту, як і експорту, також становлять групи товарів переробної промисловості - 87,8% у 2021 році.
- На відміну від ситуації з експортом, частка товарів сільського господарства зростає - із 1,5% у 2020 до 5,9% у 2021 р.
- Частка добувної промисловості суттєвих змін не зазнала - 10,3% за підсумками 2021 року. 98% у даній галузі становить імпорт нафти та продуктів її переробки (паливно-мастильні матеріали).
- Розраховуючи показник чистого експорту за галузями, бачимо наступне:
- найбільший показник NE стосується галузі машинобудування - +53837 тис. дол. США за підсумками 2021 р.
- Також у профіциті товари із групи "Різні промислові товари", "Деревина та вироби з деревини", "Продукція СГ". Хоча, профіцит за групою "Продукція СГ" демонструє тенденцію до падіння - індикатор падіння рівня конкурентоспроможності товарів СГ виробництва на міжнародних ринках.

Галузь	NE2020	NE2021
Загалом	3278,6	-67023,6
I. Живі тварини; продукти тваринного походження	49069,4	11730,8
II. Продукти рослинного походження	34524	2408,4
III. Жири та олії тваринного або рослинного походження	368,7	63,3
IV. Готові харчові продукти	-1166,5	-4468,6
V. Мінеральні продукти	-25864	-28896,4
VI. Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості	-10765,2	-16033,7
VII. Полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них	-30693,1	-38677,3

VIII. Шкури необроблені, шкіра вичинена	-379,8	-93,4
IX. Деревина і вироби з деревини	8455,5	8546,8
X. Маса з деревини або інших волокнистих целюлозних матеріалів	-1076,8	-1049,2
XI. Текстильні матеріали та текстильні вироби	-9540,6	-11390,7
XII. Взуття, головні убори, парасольки	-574,9	-11,9
XIII. Вироби з каменю, гіпсу, цементу	-3684,1	-4584
XIV. Перли природні або культивовані, дорогоцінне або напівдорогоцінне каміння	-2,6	-3,9
XV. Недорогоцінні метали та вироби з них	-30131,3	-25025,4
XVI. Машини, обладнання та механізми, електротехнічне обладнання	44254,7	53837
XVII. Засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби	-16641,1	-13613,6
XVIII. Прилади та апарати оптичні, фотографічні	-5552,8	-5574,2
XX. Різні промислові товари	3955,8	5873,4
XXII. Товари, придбані в портах	-86,7	-59,9

1.3. Аналіз попередніх досліджень економіки Івано-Франківської територіальної громади

Експерти Карпатського інституту аналітики розробили авторський підхід щодо методики витягу досліджень із масиву Радару 2022 які стосуються досліджень про економіку. Перша група ключових понять (“Ключові поняття 1”) стосується виключно довкола економічної сфери, друга ж група ключових понять (“Ключові поняття 2”) включає список із суміжних сфер, які впливають на економічне життя суспільства; Таблиця 1. Об’єднавши ці два списки, отримуємо витяг досліджень які стосуються глибоких економічних досліджень із аналізом суміжних сфер. До витягу досліджень потрапили дослідження які у своїх ключових поняттях мають бодай по одному поняттю із обох списків. Кожен список окремо не є цікавим дослідникам у контексті аналізу економіки регіону. Однак об’єднавши їх, зможемо відшукати саме ті дослідження які ґрунтовно аналізують економічні проблеми громади.

Таблиця 1

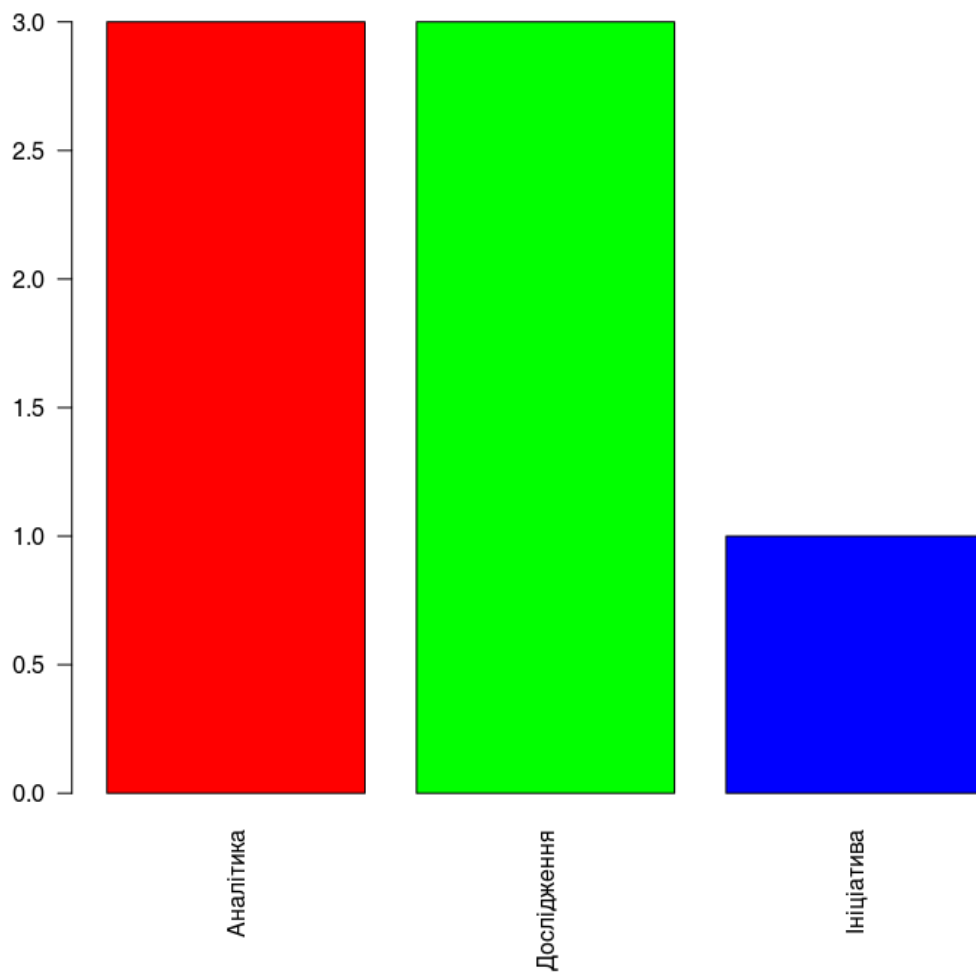
Перелік ключових понять: група 1 та група 2

Ключові поняття 1	Ключові поняття 2
Бізнес	Безпека
Бюджет	Влада
Економіка	Глобальні тренди
Інфраструктура	Демографія
Маркетинг	Децентралізація
Підприємництво	Довіра

Праця Торгівля	Енергетика Євроінтеграція Корупція Культура Міжнародні відносини Місьцеве самоврядування Мобільність Освіта Прозорість Споживання (практика) Стратегія розвитку Цінності

Вимір 1. Типи досліджень.

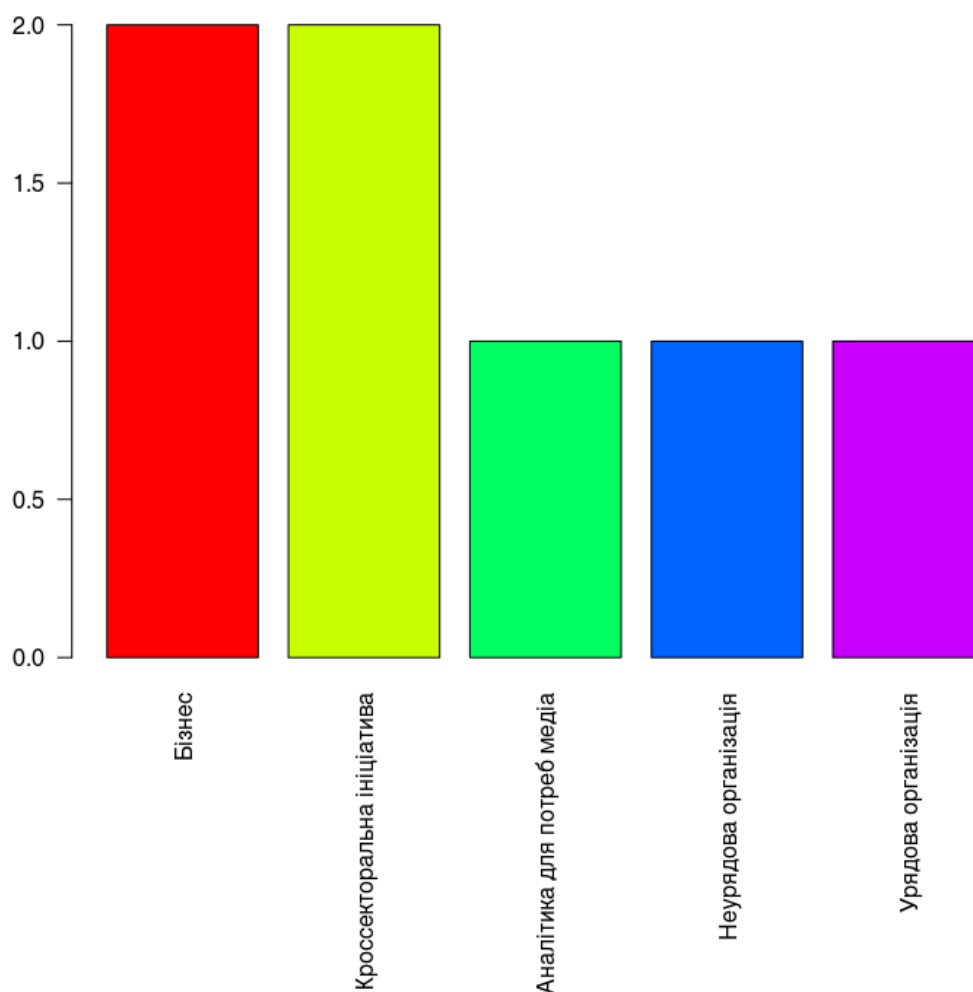
Аналітика	Дослідження	Ініціатива
3	3	1

Коментар. Основну масу публікацій про економіку Івано-Франківщини у 2022 році складають дослідження та аналітика. Це стала тенденція починаючи з 2021 року, коли частка саме досліджень почала зростати. Під категорією “дослідження” розуміємо тип публікації, що ґрунтується на результатах творчої діяльності, спрямованої на збільшення обсягу нових, науково обґрунтованих знань. Аналітика тут розуміється як тип публікації, що передбачає творче осмислення, узагальнення чи інтерпретацію раніше отриманих результатів досліджень, або ж ґрунтується на результатах дослідницьких дій із частковою переконливістю на рівні методології та методів, що застосовувалися для вирішення окресленої мети і завдань. Загалом, відзначимо, що публікації про економіку та бізнес Івано-Франківщини виділяються більш ґрунтовним підходом до аналізу проблеми, адже сукупна частка категорій “аналітика” та “дослідження” за тематикою економіки дещо більша (в 1,1 рази) по відношенню до відповідного розподілу у загальному масиві публікацій за 2022 рік. Тобто, дослідники у 2022 році глибше та системніше аналізували економіку регіону, а ніж в середньому за тематиками. Цей висновок є очевидним, однак його природа може критись у специфіці економічної науки, адже розглядаючи будь-яку проблемну сферу економіки, дослідник неодмінно виходить на ряд суміжних напрямів, які потребують залучення міждисциплінарного підходу у вивченні питання.

Вимір 2. Виконавці досліджень.

Аналітика для потреб медіа	Бізнес	Кроссекторальн а ініціатива	Неурядова організація	Проект міжнародної технічної допомоги	Урядова організація
1	2	2	1	0	1

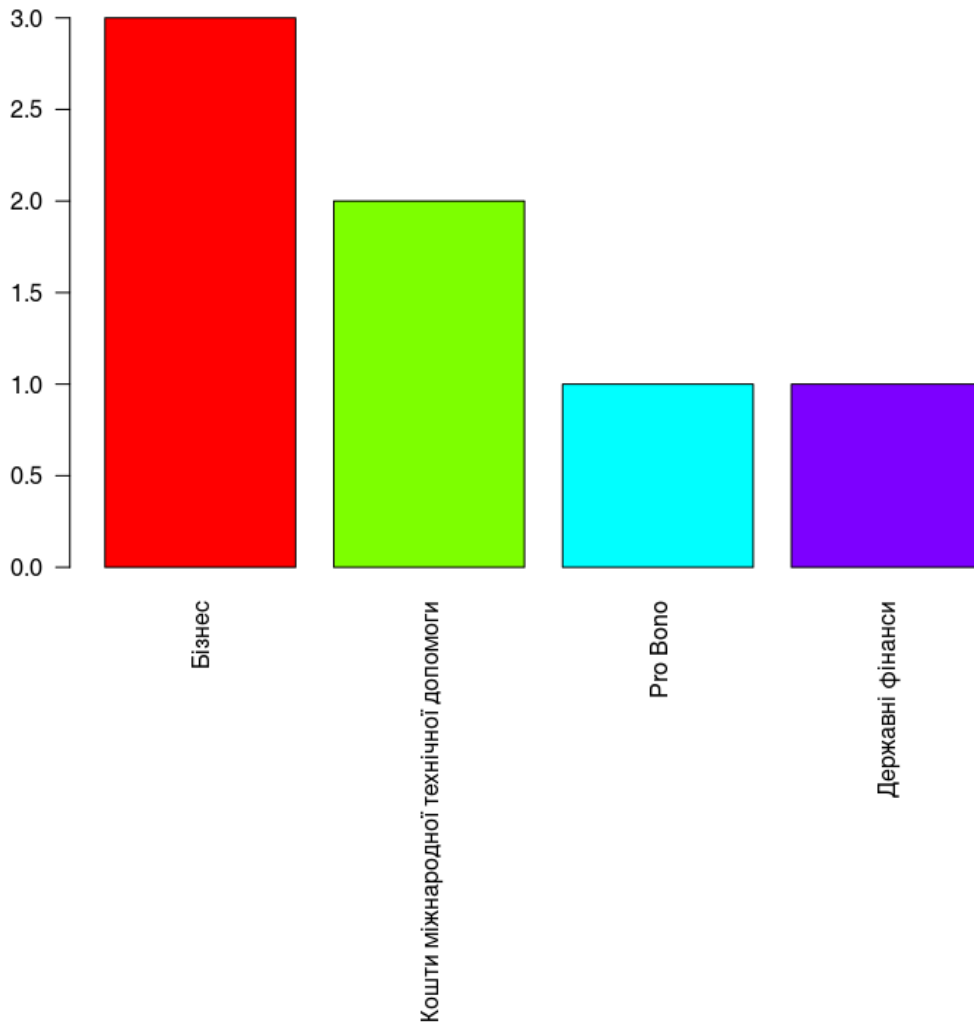

Коментар. У даному розподілі найцікавішим є розташування категорії виконавця досліджень - "бізнес". У загальному масиві публікацій за 2022 рік, бізнес виконав менше 1/10 досліджень, проте, якщо ми дивимось під кутом зору саме тематики економіка та бізнес, то майже третину з таких публікацій виконав бізнес. Тобто, бізнес цікавить виключно дослідження про власну сферу (економіку та бізнес). Це твердження потребує ґрунтовнішого аналізу та його верифікації у інших дослідженнях. Проте, уже зараз, висловлюємо гіпотезу, що бізнес не розуміє значення суміжних сфер, та вплив браку обґрунтованих даних у них безпосередньо на їхній сфері - економіці та бізнесі. Бізнес не звик вкладати ресурси та час у дослідження суміжних сфер, адже результати цих досліджень не дадуть швидких рішень безпосередньо для них, однак саме такі дослідження, можуть слугувати доброю основою для наступного міждисциплінарного дослідження у їх сфері (економіки та бізнесу). Тобто, бізнес звик проводити дослідження в "один крок", а двохступенева структура досліджень (де проводиться спочатку аналіз у суміжній до економіки та бізнесу сфері, а вже потім на основі цих даних можна проводити ефективне міждисциплінарне дослідження у відповідній проблематиці).

"Два коротких кроки у міждисциплінарних дослідженнях дають стійкість, а один - стрибок у невідомість" (Мосора М.).

Вимір 3. Характер фінансування.

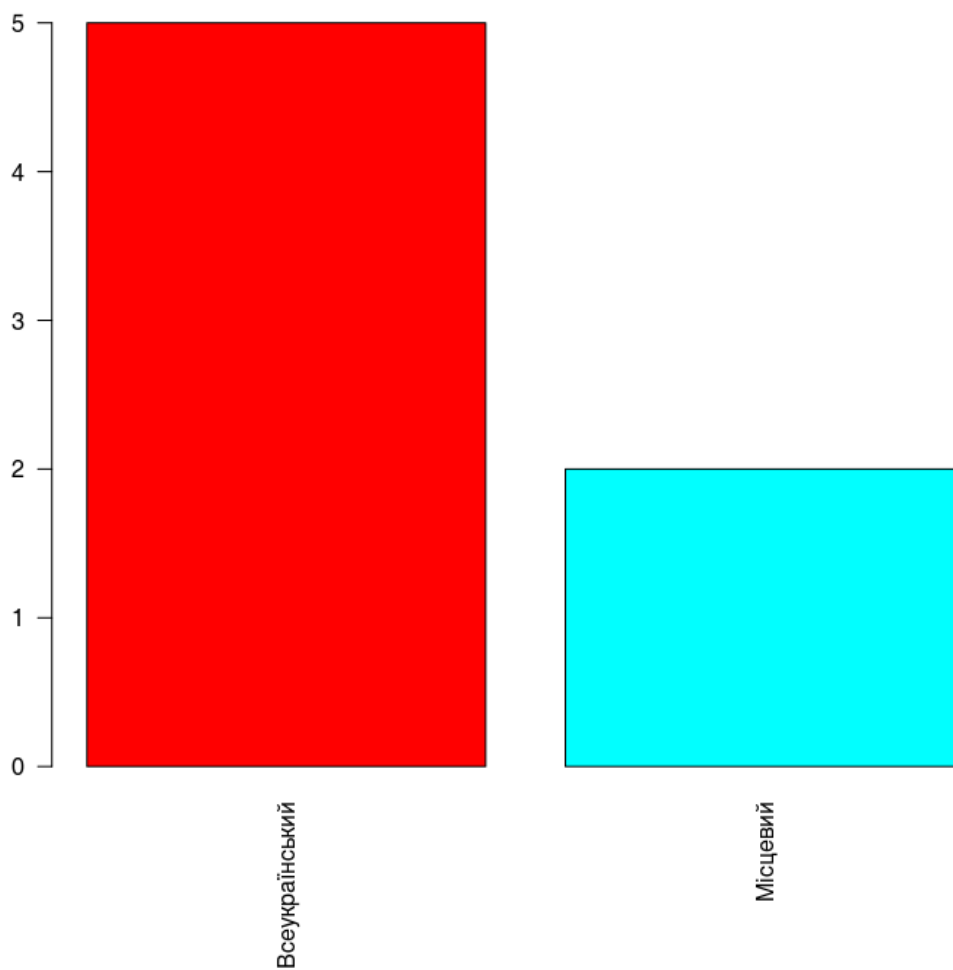
Pro Bono	Бізнес	Державні фінанси	Кошти міжнародної технічної допомоги	Кроссекторальне фінансування
1	3	1	2	0

Коментар. Дослідження про економіку і бізнес фінансує в основному бізнес та міжнародні організації. Проблемою бізнесу є вузькість погляду на проблему дослідження.

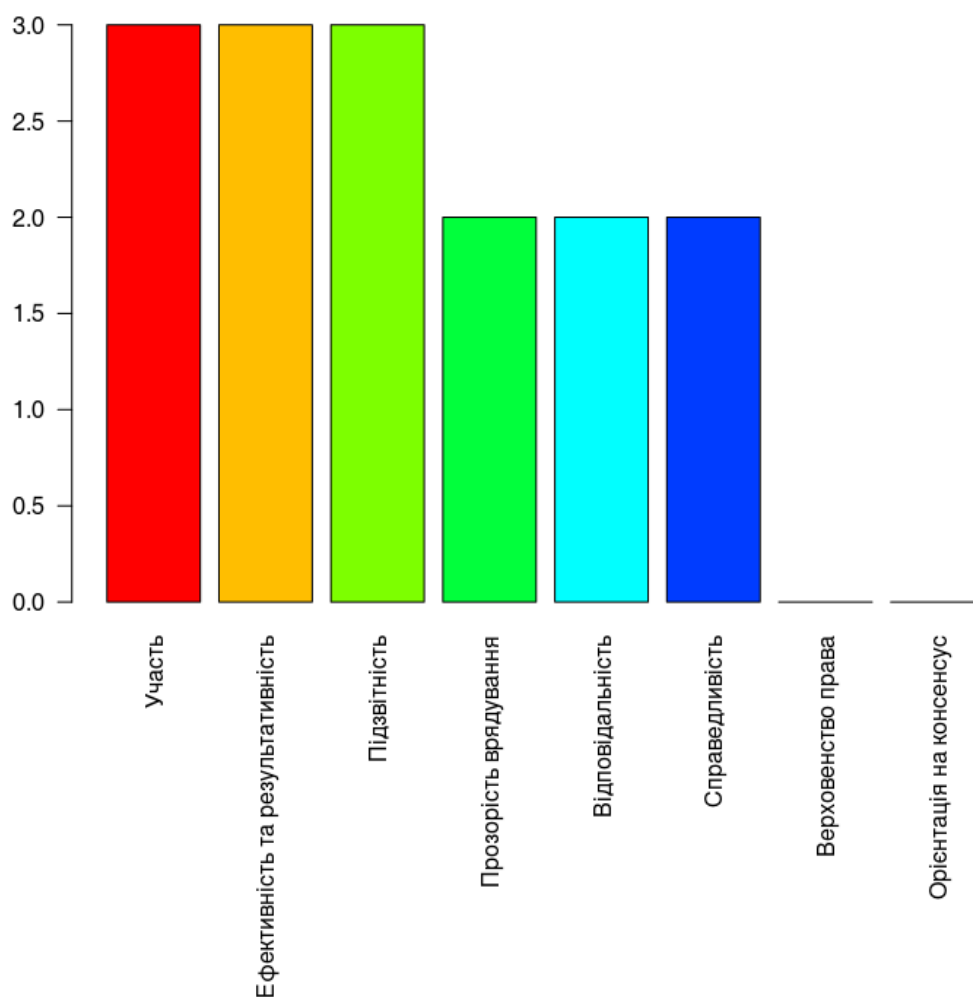
Вимір 4. Охоплення території

Всеукраїнський	Міжобласний	Місцевий	Міський	Обласний
5	0	2	0	0

Коментар. Дослідження про бізнес і економіку Івано-Франківщини дизайнуються не в Івано-Франківську (понад 2/3 таких досліджень є всеукраїнськими). Такий розподіл є проблемою для ефективності таких досліджень, адже застосовуючи загальні підходи, упускаються унікальні особливості регіону, які неможливо включити у загальнонаціональне дизайнування дослідження. Єдине рішення - дизайнування та проведення досліджень на місцях, у регіоні. Тільки така ситуація дозволить отримати реальні дані економіки та бізнесу, та визначити напрями росту.

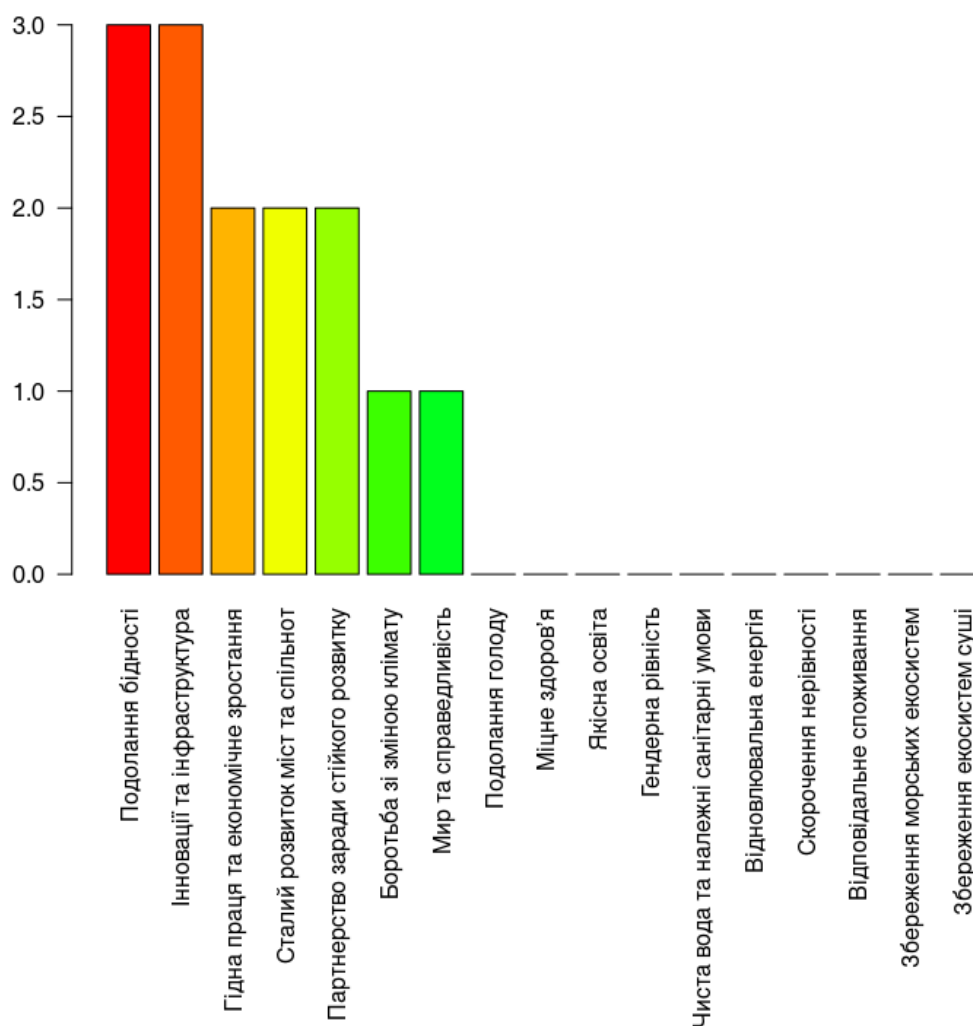
Вимір 5. Принципи належного врядування.

Коментар. У даному розрізі аналізу цікаво навіть не те, яка синхронність згадувань принципів належного врядування у дослідженнях що стосувались економіки Івано-Франківщини. Важливим питанням для дослідників має бути - чому такі принципи належного врядування як Верховенство права та Орієнтація на консенсус залишились поза увагою нашої вибірки досліджень. Звісно, очевидної причини такої ситуації ми не знаємо, однак висловлюємо певні припущення про те, що, ймовірно, економіку регіону досліджують не зважаючи на стан забезпечення правового поля та консенсусних орієнтацій основних стейкхолдерів. Загалом, той факт, що дослідження про економіку міста та регіону ніяк не зачіпають проблему верховенства права є надзвичайно дивним. Правове поле у демократичних та правових державах відіграє вирішальну роль для забезпечення ефективного ведення бізнесу та розвитку економіки. Тільки тоді бізнес почуває себе безпечно, коли розуміє що “правила гри” затверджені та одні для всіх. Економісти часто люблять наводити на цей рахунок метафору про те, що бізнес веде себе як газелі в савані - коли трава низька і без чагарників, то видно на багато кілометрів вдалечинь і тварини почувають себе в безпеці та спокійно себе поведуть, однак як тільки вони потрапляють у місцевість де погана видимість то вони здригаються від кожного шороху, адже не знають чи тут безпечно. Це дуже влучне порівняння, на нашу думку, адже саме тоді коли є відоме правове поле, можна планувати та бути впевненим у майбутньому. Саме тому, верховенство права є одним із

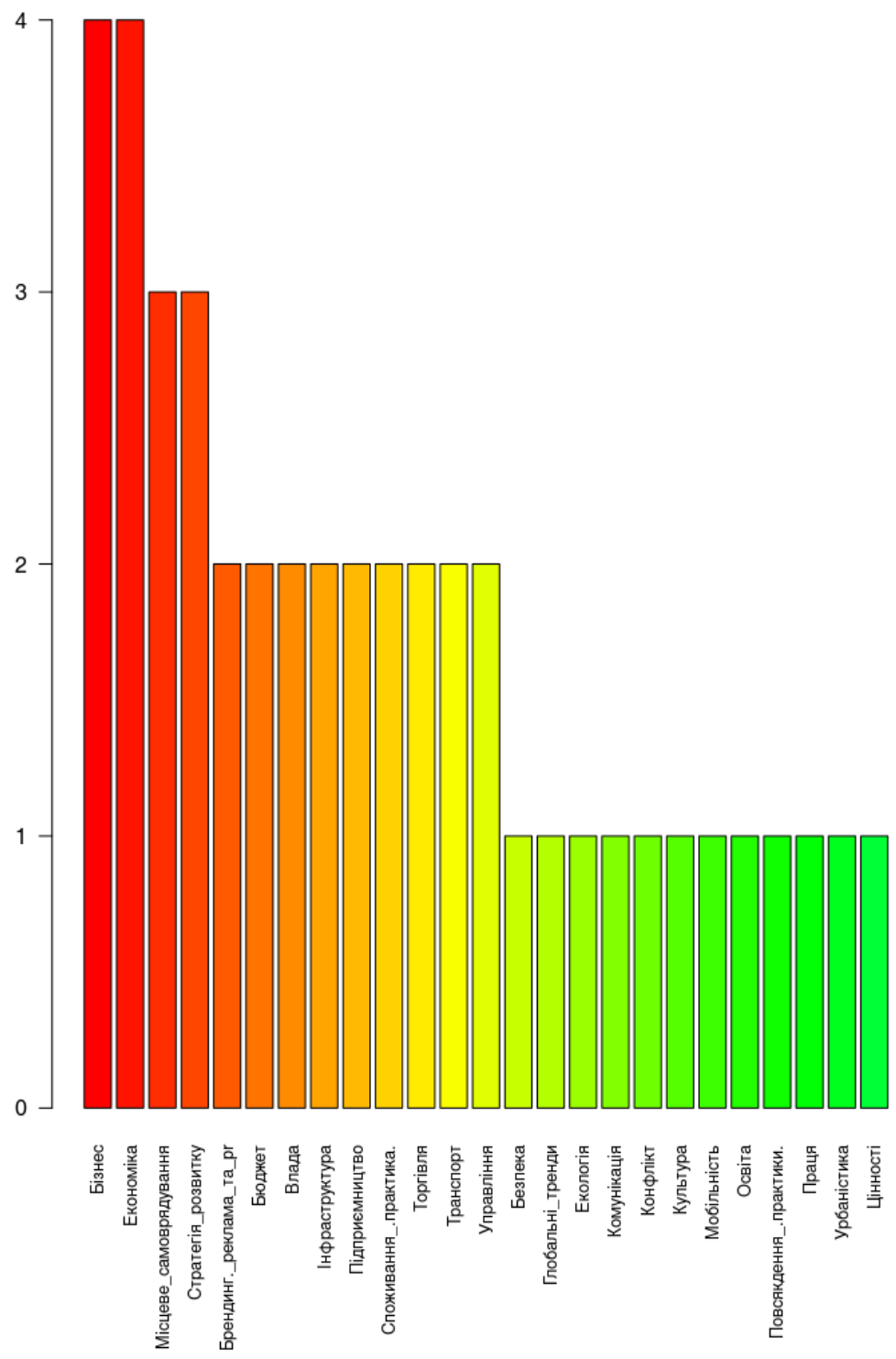
ключових принципів належного врядування у сфері економіки та бізнесу, бодай тому, що саме право у наш час гарантує право власності як право володіти, користуватись та розпоряджатись власним майном. Право власності є основоположним у формуванні бізнесу, саме тому, верховенство права є надважливим питанням розвитку бізнесу та економіки регіону. Припускаємо, що творці досліджень та методологи упустили з поля зору цей принцип належного врядування тому, що виходили з того постулату, що “право твориться у Києві, а не в регіонах”. Ця теза є помилковою та часто обмежує горизонт погляду дослідників. По-перше, дійсно законодавство твориться у Верховній Раді України у формі законів та підзаконних актів, однак не можна упускати і інші нормативно-правові документи які є у системі нормотворчості держави. Окрім законів існують і інші підзаконні акти відомчі та локальні, які теж впливають на реалізацію законів на місцях. По-друге, навіть якщо взяти за основу ту тезу, що основна нормотворчість здійснюється не в регіонах а в центрі, то все рівно реалізацію цих норм беруть на себе місцеві органи (відомчі представництва державних органів на місцях, органи місцевої влади тощо). Низька увага в дослідженнях про економіку регіону до принципу Верховенства права може говорити про його глибоке недооцінення, або з іншого боку про те - що дослідники припускають що верховенство права повністю реалізоване в регіоні.

Вимір 6.Цілі сталого розвитку.

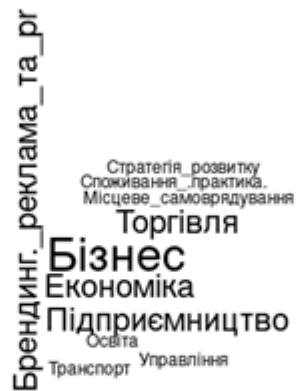

Коментар. Розріз аналізу масиву згідно із Цілями сталого розвитку чітко показав правильність Нашого підходу, адже саме найбільш важливі Цілі для ефективної економіки вийшли в Топ списку. Так, список Цілей очолюють принципи Подолання бідності та Інновації та Інфраструктура, в середині списку - Гідна праця та економічне зростання, Сталий розвиток міст та спільнот, Партнерство заради стійкого розвитку, а заключними Цілями є Боротьба зі зміною клімату та Мир і справедливість. Знову ж таки, відсутність ряду важливих Цілей із загального переліку говорить про фрагментарний підхід авторів досліджень до аналізу економічного середовища регіону. Скажімо жодне дослідження не зачепило питання Якісної освіти чи Скорочення нерівності. Також нецікавими виявились у 2022 році проблеми Гендерної рівності та Відповідального споживання в дослідженнях про економіку регіону, які в свою чергу є неодмінними атрибутами у західних дослідженнях економіки. Ці сталі тренди у 2022 році були поза увагою дослідників в контексті економіки Прикарпаття. Дослідження економіки та бізнесу регіону має базуватись на вивірених даних у суміжних сферах і тільки тоді економічний аналіз буде точним. З нашої точки зору, скажімо, питання Якісної освіти є однією з ключових проблем розвитку економіки та бізнесу у XXI столітті, саме тому ці та інші суміжні до економіки та бізнесу сфери не можна упускати з поля зору, адже вони є вкрай важливими та, іноді, ключовими у розумінні проблемних ланок економіки регіону.

Вимір 7. Сукупна частота ключових понять у дослідженнях.

Фінансування та Ключові поняття

Група “Бізнес”

Коментар. З огляду на те, що група фінансування “Бізнес” складає виключно набір ключових слів що безпосередньо пов’язані з бізнесом та торгівлею, припускаємо що бізнес схильний фінансувати, в основному, ті дослідження, які безпосередньо зачіпають його інтереси. Негативним є те, що бізнес поки не розуміє всю важливість глибоких міждисциплінарних досліджень, які допомагають розглянути проблему комплексно в сукупності із зовнішніми чинниками та середовищем.

Управління
Праця
Бюджет
Влада

Група “Державні фінанси”

Коментар. Державні фінанси є строго регульованими коштами, які звісно важче направляти на необхідні сьогодні дослідження, проте, з огляду на результати аналізу основних ключових слів із досліджень що фінансувались таким чином, можемо говорити про надто вузький погляд менеджменту цих ресурсів. Державне фінансування досліджень про Івано-Франківськ отримали ті спроби, які найбільш вузько дивились на проблеми бізнесу та економіки регіону. Державні органи влади та місцевого самоврядування схильні дивитись на проблему зі свого боку, саме тому, їх цікавили такі ключові поняття, як “влада”, “бюджет”, “управління”, “праця”. Проблемою державних органів є саме те що вони розглядають дослідження про економіку та бізнес Івано-Франківська через посадові інструкції що зменшує широту погляду та можливість залучення додатковою експертизи.

Споживання_практика.
 Мобільність
 Місцеве_самоврядування
 Конфлікт
 Комунікація
 Глобальні_тренди
 Безпека
 Бізнес
 Екологія
 Транспорт
 Урбаністика
 Цінності
 Культура
 Повсякдення_практики.
 Стратегія_розвитку

Група “Кошти міжнародної технічної допомоги”

Коментар. Найглибшими та міждисциплінарні про економіку Івано-Франківська виявилось ті дослідження які фінансуються за кошти міжнародної технічної допомоги. Така разюча глибина наукових пошуків пояснюється високими вимогами до методології та реалізації досліджень. Дослідження які проводились за відповідні кошти розглянули не тільки самі проблеми довкола теми економіки та бізнесу Івано-Франківська але і тематику що існує довкола та впливає на саму економіку. Так, для прикладу дослідження в цьому розрізі розглядають і такі категорії понять як: “безпека”, “екологія”, “цінності”, “культура”, “урбаністика”, “глобальні тренди”, “мобільність” тощо. Здавалося б ці категорії понять не є напряду прив’язаними до проблем економіки та бізнесу регіону, проте, саме вони є визначальними, адже скажімо, цінності впливають на способи ведення бізнесу тощо, мобільність дозволить зрозуміти наявні трудові ресурси регіону, а аналіз глобальних трендів дозволить зрозуміти своє місце у світовій економіці, оцінити ризики конкуренції на зовнішніх ринках тощо.

Стратегія розвитку
Інфраструктура
Економіка
Бюджет
Влада
Місцеве_самоврядування

Група “Pro Bono”

Коментар. Дослідження про економіку Івано-Франківська, які проведені за власні кошти дослідників є прикладом спробою міждисциплінарного охоплення проблем теми за доволі обмежені ресурси. Адже, дослідники, скажімо, розглянули у дослідженням такі ключові поняття як: “інфраструктура”, “стратегія розвитку”. Дослідження цієї групи розглянути і питання влади (ключові поняття: “влада”, “місцеве самоврядування”, “бюджет”) у аналізі економіки та бізнесу регіону. Тобто, дослідження з відносно малим фінансуванням та які були здійснені власними силами дослідників є прикладом ефективності використання наявних ресурсів у дослідженнях цього аналізу.

Висновки

Суб’єкти фінансування досліджень про економіку та бізнес Івано-Франківська переслідують виключно свої власні цілі та майже не роблять спроб глянути на проблему ширше. Бізнес намагається дивитись на дане питання крізь призму безпосереднього підприємництва та прибутку, владу цікавить ефективний розподіл бюджетних коштів у контексті сприяння розвитку економіки і бізнесу у регіоні, і тільки

суб'єкти міжнародної технічної допомоги і окремі дослідники показали, що їх цікавлять широкі міждисциплінарні дослідження, які можуть дати ґрунтовніші відповіді та ефективні механізми вирішення проблем на різних рівнях. Причиною глибини досліджень що фінансуються за кошти міжнародної технічної допомоги є насамперед вимоги самих грантодавців та великий конкурс на отримання такого фінансування. У даному випадку, дослідники входять у велику конкуренцію, а тому намагаються запропонувати міждисциплінарні та авторські рішення наявних проблем. Широта погляду ж індивідуальних дослідників, які проводять дослідження "Pro Bono" пояснюється тим, що вони вільні відносно зобов'язань перед тими хто надає таке фінансування (влада, бізнес тощо), а отже можуть розглянути проблему на основі свого бачення, застосування власної методології, міждисциплінарних підходів тощо.

1.4. Вивчення окремих випадків повоєнного відновлення економіки на прикладі зарубіжного досвіду

Тривале протистояння російському вторгненню перевело економічне життя України в стан воєнного функціонування з значною кількістю обмежень, що зараз уже відчуваються та будуть нести значний негативний вплив на поступ держави та регіонів у майбутньому. Уже сьогодні потрібно задуматись про переведення економіки в режим відновлення, на основі ефективного та реалістичного стратегування, що, в тому числі, взяло за основу б досвід закордонних держав. Зауважимо, що вектор орієнтирів у даній ситуації варто зробити двостороннім. Доцільним є вивчення досвіду держав Європи у повоєнному відновленні, а з іншої сторони – успішні кейси, що були реалізовані в азіатських державах – Японія, Південна Корея, Сінгапур, Гонконг та ін.

Беззаперечним є той факт, що повоєнне відновлення української економіки загалом, так і на регіональному рівні, має відбуватися за активної підтримки міжнародних фінансових інституцій та фондів – як державного сектору, так і приватного. Сьогодні констатуємо той факт, що світове співтовариство активно включається у допомогу Україні та демонструє здатність об'єднуватись довкола економічної підтримки держави. Створюються спільні механізми для відбудови інфраструктури, інституційної модернізації та трансформації економіки.

Уряд України на Міжнародній конференції (Лугано) презентував стратегічний План регіонального відновлення та розвитку України, де пропонує орієнтуватись на відновлення креативної економіки як запоруки сталого розвитку держави. Відзначимо, що арсенал прикладів ефективних кейсів повоєнного відновлення національних економік та регіональних достатньо великий та не є вичерпним. Проте, в основному, у аналітичних матеріалах сьогодення згадується, більшою мірою, «План Маршалла», як найбільш ефективний приклад програми відбудови повоєнної Західної Європи, що має бути ефективним і в українському кейсі. Відзначимо беззаперечну ефективність «Плану Маршалла» у досягненні поставленої мети, підкреслимо, що складність та специфічність умов, в яких є зараз, та буде знаходитись Україна по закінченню війни, визначає необхідність комплексного підходу до визначення моделі повоєнного економічного зростання.

Відзначимо, що повоєнна відбудова України передбачає, на наш погляд, не тільки пряму відбудову зруйнованої війною інфраструктури, а про ймовірне докорінне трансформування економіки держави у сучасну постіндустріальну економіку XXI століття. З огляду на те, що Україна сьогодні платить вкрай важку ціну, ця можливість модернізації економіки має бути використана максимально ефективно. Крім того, історія показує, що такі кейси повоєнного росту економіки

можливі (Японія після Другої світової війни, Південна Корея після Корейської війни та ін.). Формування унікального підходу до повоєнного відновлення та росту національної економіки загалом та регіональних в тому числі визначає необхідність ретельного аналізу та застосування найкращих практик у власній повоєнній економічній моделі.

Японський кейс. «Японське економічне диво» (період високих темпів економічного зростання) – це швидке зростання японської економіки в 1955-1973 роках. Внаслідок ефективної післявоєнної відбудови та економічних трансформацій, Японія стала однією з провідних індустріальних держав світу, тому що поштовхом до швидкого розвитку економіки стали структурні реформи, проведені в рамках відновлення економіки 1945–1955 років.

Приклад Японії є яскравим зразком втілення моделі наздоганяючого розвитку на основі експортно-орієнтованої економіки. Цей приклад згодом надихнув «азійських тигрів» та нові індустріальні країни. Варто зазначити, що спочатку в елітах США не було чіткої лінії щодо відновлення економіки Японії, що було пов'язане із внутрішньою боротьбою у США. Еліти розділилися на два табори: перший, який включав підприємців, які постраждали до війни від конкуренції з японськими товарами, закликав до промислового ослаблення Японії, тоді як підприємці, які мали до війни інтереси в Японії, висловлювалися за відновлення економіки Японії.

Підхід США до Японії змінився, коли стало зрозуміло, що в Китаї до влади може прийти прорадянський комуністичний режим. Три реформи – реформа антимонопольного законодавства, аграрна реформа та реформа трудового законодавства – заклали фундамент для запуску ринкового механізму в Японії, оскільки охоплювали три опори капіталістичного устрою: конкуренцію, інститут приватної власності та захист прав робітників. Заходи щодо вирішення проблем слабкості бюджету, високої інфляції та слабкої конкурентоспроможності японського експорту отримали назву «зворотній курс», а безпосередньо економічні заходи – «лінія Доджа».

Щодо основних проблем менеджменту – прийняття ефективних рішень та підготовки висококваліфікованих управлінців – у Японії використали підходи, що докорінно відрізняються від методів, які застосовуються у західних державах. Так, у Японії вважалося і вважається важливим не просто ухвалити якесь рішення, а знайти правильний шлях до вирішення проблеми. Щодо системи підготовки кадрів та трудових гарантій, то тут слід пригадати унікальну систему «довічного найму», що створює психологічну гарантію зайнятості та відносну впевненість у майбутньому. Службовці просуваються по службі та в оплаті відповідно до свого стажу і навчаються під час цієї роботи, тоді як на заході працівник більш гнучкіший у своїй кар'єрі. Японські менеджери, знаючи, що відповідно до системи вони все одно будуть просуватися по службі, працюють і виховуються представниками вищого менеджменту, внаслідок чого й виходять ефективні управлінці, які знають свою справу. При цьому розрив у рівні оплати праці та рівні життя між службовцями та представниками вищого менеджменту не такий високий, як у Європі та Північній Америці. Справа в тому, що в країнах Заходу ефективність менеджерів вимірюється короткостроковим прибутком підприємства, тоді як у Японії цільовий показник – це розвиток, або здатність забезпечити зайнятість, зростання продуктивності та частки на ринку у довгостроковій перспективі.

Економічну модель Японії формують такі компоненти:

1) малий та високоефективний менеджерський апарат. Управління в Японії здійснювали люди з досвідом, освітою та здібностями саме до управління. Проте, в

менеджерський апарат включалися і з досвідом роботи у тих сферах, у яких здійснювалося управління, наприклад, інженери. До їхніх завдань входило визначення перспективних галузей та вибір найкращого шляху їх розвитку, а потім контроль над цим процесом. Успішність менеджерів у цій системі визначається не виплачуваною їм заробітною платою, а результатами, яких вони досягали;

2) здатність управлінського (менеджерського) апарату оперативно приймати рішення, що мають вплив на розвиток економіки. Справа в тому, що в законах визначалися лише основні напрямки, тоді як саме управлінці та політики на місцях приймали рішення швидко та з урахуванням ситуації, а легітимізували цю систему виборністю політиків та здатністю закону та верховної влади завжди втрутитися та внести поправки у прийняті рішення;

3) збалансованість методів регулювання економіки. При державному регулюванні економіки важливо завжди пам'ятати про неприпустимість стримування конкуренції, оскільки посилення державного контролю неминуче призводить до зниження масштабів конкуренції та падіння ефективності. Важливе знаходження балансу між домінуванням державного та приватного управління, і такий баланс у Японії було знайдено в адміністративному визначенні напрямів розвитку (*administrative guidance*), із збереженням свободи дій для бізнесу;

4) наявність інституту, який розробляє питання економічного розвитку. У Японії таким інститутом стало Міністерство промисловості та торгівлі – яке має гнучку структуру, та лише ті функції, які потрібні в даний проміжок часу, і втілює концепцію «*administrative guidance*». Висока ефективність роботи держави пояснюється тим, що державні органи займалися виключно обмеженим колом питань, не розпорошуючи зусиль в інших сферах.

Таким чином, японська економічна модель – це модифікована модель експортноорієнтованої економіки з великою роллю національного капіталу та національного виробництва, керована переважно ринковими механізмами, але з урахуванням адміністративного регулювання, тобто визначення пріоритетних галузей та їх підтримки. Функціональну основу японського кейсу економічного розвитку становлять ефективний апарат управління та гнучке законодавство, що дозволяє швидко та адекватно реагувати на виникнення складнощів в економіці.

Балканський кейс. Становище Балканських держав у 1996-2004 роках показують нам хороший приклад щодо залучення світового співтовариства до формування програми економічної відбудови, сприяння розвитку держави відповідно до курсу європейської інтеграції. Досвід відбудови Західних Балкан дозволить уникнути системних помилок при реалізації програми відбудови України. Основним завданням післявоєнної відбудови, на прикладі Західних Балкан, має стати відновлення та створення нової інфраструктури для забезпечення життєдіяльності суспільства та підтримки економічного розвитку у майбутньому.

Економічна модель країн Західних Балкан, яка пройшла післявоєнну відбудову, сьогодні має багато проблем. Колишні соціалістичні держави починають застосовувати неоліберальну модель переходу, із швидкою лібералізацією та дерегуляцією ринків, цін та міжнародної торгівлі, швидкою приватизацією та дерегуляцією економічних потоків. Існувала надія, що повториться успішна модель, застосована у багатьох країнах Центральної Європи (Польща, Чехія, Угорщина тощо) зі швидким переходом до добре організованої ринкової економіки. Натомість, на Західних Балканах ця модель виявила безліч слабкостей. Неоліберальні реформи та процес приватизації не були ефективними, принесли вигоду лише номенклатурі та збільшили корупцію.

Ситуація ще більше погіршувалась через військові конфлікти та регіональні

суперечки у другій половині дев'яностих, через руйнування ледве існуючого промислового потенціалу, розлад торгівлі між країнами та погіршення економічних умов. Водночас уряди не займалися застосуванням та реалізацією необхідних структурних реформ після війни. Відстаючи від інших держав у процесі переходу, Західні Балкани розпочали здійснення глибоких економічних реформ після 2000 року, роблячи великі кроки у процесі трансформації та поступово надолужуючи відставання від інших європейських економік – що було надто пізно. Структурні реформи необхідні були зразу ж, разом із фізичною відбудовою держав після припинення воєнних дій.

Іноземні інвестиції в регіоні спрямовані в основному на пошук ринків, пов'язаних здебільшого з процесом приватизації, з сектором послуг та фінансовим сектором, з роздрібною торгівлею та, дуже рідко, з експортом. Відсутність інвестицій у нові проекти та у виробництво не стимулює зростання реального сектора чи розвитку ринку внаслідок позитивних ефектів переливання з інших секторів. Іноземні інвестори не бажають зв'язуватися по серйозному із Західними Балканами з різних політичних та економічних причин, у тому числі через структурні проблеми економіки, всюдисущу корупцію та недоліки державного управління, політичні ризики, неефективне верховенство закону, слабкий темп зростання і нестачу робочих умінь.

Країни Західних Балкан намагаються відновити темпи економічного розвитку, стоячи перед подвійним викликом: необхідністю реалізації структурних змін в умовах жорсткої економії фінансових коштів. Нинішня ситуація в регіоні виглядає похмурою, але в довгостроковому плані є хороші перспективи, оскільки Західні Балкани мають багато надолжити, щоб наздогнати решту Європи. Майбутня економіка Західних Балкан бачиться як соціально справедлива, стійка та заснована на інноваціях. Навіть у регіональній перспективі лише інфраструктурні проекти недостатні; регіональне співробітництво треба розглядати в більш глибокому контексті розвитку, прагнучи розвитку людського капіталу шляхом зміцнення регіональних ланцюжків генерування доданої вартості та підтримуючи створення транснаціональних кластерів та бізнес-мереж. Більш широкий, інтегрований ринок сприяє інноваціям. Сприяння зв'язкам між наукою, індустрією та політикою важливе для вільного руху талантів у регіоні, стимулювання «притоку інтелектуалів», підтримки інвестицій публічного та приватного сектора у дослідження та розробки та регіональну координацію політики, яка сприятиме інноваціям та розвитку економіки знань. У глобальній економіці навіть країни з обмеженою географічною територією та недостатніми ресурсами можуть зміцнити свої економіку та національну могутність, повноцінно беручи участь у міжнародному ринку.

Досвід Західних Балкан довів, що основне вкладення при повоєнній відбудові має бути у людський потенціал, навички та вміння громадян. Держава з освіченими менеджерами та з інклюзивними інституціями здатна до виправлення проблем, забезпечуючи правильне керівництво різних політик, створюючи сприятливі умови для успішного приватного підприємництва та сприяючи інноваціям шляхом більшого використання всіх талантів у суспільстві. Міжнародна економіка дозволяє стабільним, надійним і відкритим країнам швидко навчатися у тих, хто перебуває в авангарді економічного розвитку за наявності двох умов: країна, яка приймає, повинна вкладати ресурси в освіту та повинні бути в наявності інклюзивні економічні інституції.

2.1. Якісне опитування

2.1.1. Аналітичний огляд кроссекторальної форсайт-сесії партнерів дослідження бізнес-середовища громади

Успішність територіальної громади залежить не лише від зовнішніх факторів та сукупності матеріальних ресурсів, які впливають на його функціонування та розвиток, але й від стану його внутрішнього середовища, рівня контролю над ним, а також від ефективності та культури комунікацій між його основними суб'єктами: владою, підприємцями, громадським сектором тощо.

Побудувати ефективне середовище Івано-Франківської міської територіальної громади – завдання, яке послідовно реалізують стейкхолдери її розвитку, шукаючи оптимальну стратегію для її ефективного поступу в непростих обставинах війни та серйозних соціально-економічних викликів.

Помітною подією в даному напрямку стало ініційоване Карпатським інститутом аналітики «FrankoLytics» підписання Меморандуму з представниками влади, бізнесу та громадських організацій щодо партнерства під час проведення дослідження бізнес-середовища міста Івано-Франківська.

Форсайт-сесія з підписанням багатостороннього Меморандуму відбулася 5 жовтня 2023 р. у приміщенні міської Ратуші (сьогодні це Івано-Франківський краєзнавчий музей) – давньому центрі громадських ініціатив та публічного управління. Предметом Меморандуму є координація зусиль та спільна діяльність партнерів (обмін даними, думками та поглядами, проведення спільних заходів тощо), спрямованих на вивчення економічної екосистеми Івано-Франківської міської територіальної громади, розробку аналітично-обґрунтованих рекомендацій для прийняття рішень на основі даних з метою покращення бізнес-середовища, сприяння швидкій післявоєнній відбудові громади через вивчення поточної структури економіки, її ресурсного потенціалу, а також іноземного досвіду відновлення.

Учасниками-підписантами Меморандуму про співпрацю під час дослідження Івано-Франківського бізнес-середовища стали: Карпатський аналітичний інститут «FrankoLytics» (в особі директорки **Ольги Максимович**), Виконавчий комітет Івано-Франківської міської ради (міський голова **Руслан Марцінків**), Громадська спілка «Бізнес асоціація Івано-Франківська» (Голова Правління **Андрій Семанів**), Головне управління Державної податкової служби (начальник Ірина Столярик), Головне управління статистики (начальник **Олена Бліннікова**), БО «Промприлад Реновація» (Генеральний директор **Юрій Филюк**), БО Благодійний фонд «Тепле місто» (керівниця **Росана Тужанська**), незалежний мовник «Суспільне Івано-Франківськ» (менеджерка філії **Світлана Фальчук**). У події взяли участь також аналітики «FrankoLytics», представники публічних інституцій, громадськості, засобів масової інформації.

Своєрідним об'єктом аналітичного дослідження виступає в даному разі Івано-Франківська територіальна громада як соціально-економічна система та система соціальних відносин, а безпосереднім його предметом – організаційні, матеріальні та соціально-економічні ресурси та потреби бізнес-середовища територіальної громади Івано-Франківська, закономірності взаємодії та розвитку його учасників.

Реалізуючи вказаний проєкт, «FrankoLytics» прагне допомогти посилити стратегію Івано-Франківська об'єктивною науковою інформацією. Саме тому для збору необхідного масиву актуальних даних, а також задля подальшого ефективного використання здобутих результатів та послідовного впровадження рекомендацій у полісі публічних служб та організацій, дослідники аналітичного центру запропонували консолідувати зусилля основних стейкхолдерів, як партнерів проєкту.

У своїх виступах підписанти Меморандуму підкреслили важливість і своєчасність глибокого дослідження бізнес-середовища Івано-Франківська, привітали один одного зі стартом вагової події, подякували дослідникам «FrankoLytics» за ініціативу партнерства.

Зокрема, очільник Івано-Франківська **Р. Марцінків** підкреслив, що дослідження бізнес-середовища громади є вкрай актуальним, адже зараз ведеться клопітка робота над розробкою Стратегії міста до 2030 року, а без розвитку бізнесу та виробництва уявити сучасне місто неможливо. Крім того, важливо зрозуміти яким чином змінився бізнес Івано-Франківська під час війни, що він очікує від місцевої влади, куди варто залучати більше інвестицій, звідки переважно надходять податки до бюджету, де створюються робочі місця, яким чином місто може збільшити допомогу військовим тощо.

Голова Громадської спілки «Бізнес асоціація Івано-Франківська» **А. Семанів** наголосив на важливості проведення своєрідної ревізії бізнес-середовища Івано-Франківська для осмислення подальшої стратегії організації, актуалізації її діяльності відповідно до сучасних реалій та викликів.

Про необхідність ретельного вивчення економічної екосистеми Івано-Франківська говорила і начальник Головного управління Державної податкової служби в Івано-Франківській області **І. Столярник**, адже це дозволить побачити, які галузі менш задіяні до поповнення бюджету, які галузі потрібно розвивати з цією метою. Крім цього, таке дослідження – це ефективний засіб, який допоможе з'ясувати як працює бізнес в умовах війни, а запропонований «FrankoLytics» формат спільного проведення дослідження дозволить віднайти кращий консенсус, щоб місто допомагало Збройним силам України у наближенні перемоги.

У свою чергу, начальник Головного управління статистики в Івано-Франківській області **О. Бліннікова** підкреслила доцільність дослідження бізнесу Івано-Франківська в контексті проектування подальших статичних спостережень, особливо щодо новоутворених територіальних громад. Вона завірила, що бізнес-середовище Івано-Франківська продовжує активно розвиватися і робити великий внесок у всіх напрямках навіть у військовий час. Зокрема, протягом двох останніх років в Івано-Франківській територіальній громаді у бізнесі задіяно близько 21% населення; із 14 тисяч зареєстрованих юридичних осіб 10 тисяч – це суб'єкти підприємницької діяльності. Обіцяючи експертам «FrankoLytics» сприяти дослідженню статистичними даними, О. Бліннікова висловила сподівання, що воно дозволить також почути запити і потреби суспільства, виявити необхідні зміни в методиці збору і поширення важливих даних.

Генеральний директор та ініціатор проєкту «Промприлад. Реновація», засновник платформи «Тепле Місто» **Ю. Филюк** привітав ініціативу «FrankoLytics» як свідчення розбудови культури широкого партнерства в Івано-Франківську. А керівниця

Благодійного фонду «Тепле Місто» Р. Тужанська, підкреслила необхідність ґрунтування «Стратегії Івано-Франківська» на глибокій аналітиці, а також висловила сподівання, що системне дослідження бізнесу міста принесе багато інсайтів.

Менеджерка філії незалежного мовника «Суспільне Івано-Франківськ» **С.Фальчук**, засвідчила відповідність дослідження «FrankoLytics» цілям забезпечення громадян перевіреною інформацією, які є співзвучними із місією даного медіа.

Міркування учасників заходу стосувалися також тих завдань, які доцільно було б досягнути в рамках дослідження бізнес-середовища Івано-Франківська. Загалом окреслений ескіз цілей включив наступні пропозиції:

- з'ясувати очікування бізнесу від місцевої влади (**Р. Марцінків**);
- розкрити як змінився бізнес Івано-Франківська в умовах війни (**Р. Марцінків**);
- здійснити ревізію бізнес-організацій Івано-Франківська як платників податків, щоб зрозуміти, які галузі менш задіяні і які галузі потрібно розвивати, бо в них низьке податкове навантаження (**І. Столяр**);
- виявити перспективні напрямки залучення інвестицій (**Р. Марцінків**);
- визначити напрями і потенціал місцевого бізнесу у справі допомоги військовим (**Р.Марцінків**);
- прояснити палітру місцевого бізнесу з метою визначення потенціалу і напрямів консолідації Бізнес Асоціації Івано-Франківська, вироблення стратегії її розвитку (**А.Семанів**);
- напрацювати надійну методологію дослідження бізнес-середовища місцевих громад на даних Івано-Франківської територіальної громади (**А. Семанів**);
- з'ясувати запити бізнесу на статистичні показники для проектування подальших статичних спостережень над розвитком громад (**О. Бліннікова**);
- посилити кооперацію бізнесу, громадського сектору та місцевого самоврядування з метою ефективного розвитку міста (**Ю. Філюк**);
- перевірити правильність обраних векторів розвитку громадського сектору Івано-Франківська за допомогою аналітичних даних (**Р. Тужанська**);
- забезпечити громадян Івано-Франківська перевіреною інформацією щодо стану і соціально-економічного розвитку Івано-Франківської громади та її перспектив (**С.Фальчук**).

Таким чином, передбачається, що дослідження бізнес-середовища Івано-Франківська виконає пізнавальну, практично-діючу, регулятивну та культурно-виховну функції. Остаточний перелік досліджуваних тем і завдань учасники події домовились сформулювати під час фокус-групових дискусій, які проведуть аналітики «FrankoLytics» з основними суб'єктами бізнес-середовища Івано-Франківська. Це допоможе змодельовати бажаний, можливий та необхідний стан розвитку Івано-Франківська як соціально-економічної системи, котрий варто досягнути в найближчі роки.

Важливим фрагментом зустрічі стало попереднє ознайомлення партнерів із методологією та планом проведення дослідження. Директорка «FrankoLytics» **О.Максимович** озвучила найбільший виклик, який стоїть перед даним проєктом – знайти спосіб об'єднати всі аспекти дослідження в одну системне бачення. Вона проінформувала, що під час дослідження заплановано здійснити комплекс заходів:

- 1) спочатку науковці секторально працюватимуть з учасниками проекту за допомогою фокус-групових інтерв'ю та напівструктурованих інтерв'ю з експертами;
- 2) за результатами проведених інтерв'ю буде розроблено, оцифровано і оприлюднено анкету для представників бізнесу та громадськості;
- 3) наступний етап – публічний аналіз результатів дослідження у форматі «мозкового штурму» в контексті розробки Стратегії Івано-Франківська;
- 4) після цього – розробка практичних рекомендацій та документів для того, щоб покращити бізнес-середовище Івано-Франківської міської територіальної громади;
- 5) завершить роботу аналітиків опис і публікація результатів дослідження.

Директорка «FrankoLytics» підкреслила важливість підписання Меморандуму про співпрацю між усіма зацікавленими сторонами. Звісно, сама угода не дасть результат дослідження, але вже її підписання має символічний характер для історії міста Івано-Франківська і засвідчує старт безпрецедентної співпраці.

Свої очікування від дослідження озвучили учасники заходу під час подальшого обговорення. Голова Громадської спілки «Бізнес Асоціація Івано-Франківська» **А. Семанів** наголосив, що правильний бізнес завжди починається з аналітики ринку, а тому для представників організації дуже важливою є якість запланованого дослідження. Він повідомив присутнім, що вже на початковому етапі створення БАІФ було задекларовано необхідність проведення аналізу бізнес-середовища Івано-Франківської територіальної громади, адже це дозволить зрозуміти, які бізнеси є в місті, хто може доєднатися до БАІФ та яку перспективу має організація стосовно чисельності та напрямків роботи. «Для БАІФ дуже важливо аби було проаналізоване бізнес-середовище Івано-Франківська, для того аби ми знайшли точки росту, побачили, які галузі та в якому об'ємі реально працюють в місті, – зазначив підприємець. – Отримавши такі дані ми зможемо знайти напрямки розвитку та побудувати плани щодо відкриття нових підприємств задля розвитку громади, збільшення надходження податків та розвитку міста загалом». Тому **А. Семанів** звірив, що підприємці готові активно долучитись до розробки методики дослідження і сприяти організації опитування членів асоціації.

Висловлену думку підтримали знані підприємці Івано-Франківська – **Г. Гривнак** та **В.Вінтоняк**. **Г. Гривнак** підкреслила, що для бізнесу важливе дослідження середовища для планування майбутнього. Тому, не очікуючи відразу «захмарних результатів», підприємці будуть задоволені навіть рамковому дослідженню, яке дасть розуміння куди рухатися, що потрібно, а що не потрібно громаді Івано-Франківська.

В. Вінтоняк зауважив, що аналітика вкрай потрібна для розробки стратегії, визначення векторів розвитку територій, з'ясування що саме можна визначити як їхню спеціалізацію і бренд, окреслити точки і механізми розвитку бізнесу до 2030 р. Безперечно, дослідження бізнес-середовища Івано-Франківська дозволить використати дані в практичній площині, познайомитись з існуючими в Європейському Союзі інструментами регулювання бізнесу, спробувати масштабувати здобуті результати. Підприємець запевнив, що члени БАІФ мають питання, відповіді на які цікавлять місцевий бізнес, а тому готові до співпраці з аналітиками «FrankoLytics» на стадіях розробки дослідницької анкети, збору інформації та аналізу результатів дослідження.

Директор Департаменту економічного розвитку, екології та енергозбереження Івано-Франківської міської ради **С.Криворучко** підкреслила важливість підвищення обізнаності публічних управлінців у питаннях людського і промислового ресурсу територіально громади Івано-Франківська: кому із громадян допомагати, куди будувати

дорогу, що треба місцевій культурі тощо. Визначення пріоритетних галузей Івано-Франківська допоможе у діяльності кожному бізнесмену. Підкресливши важливість ініційованого «FrankoLytics» партнерства, *С. Криворучко* наголосила, що місту треба дані від всіх учасників його простору, щоб зробити правильні висновки і прийняти ефективні управлінські рішення.

Таким чином, підписання Меморандуму про співпрацю в межах реалізації проєкту «Дослідженням шляхів покращення бізнес-середовища територіальної громади Івано-Франківська» відбулося успішно, а партнери «FrankoLytics» засвідчили готовність до активної співпраці в інтересах громади Івано-Франківська. Виокремлені головні тези учасників насиченої події заклали корисні теоретичні підмурки подальшої роботи аналітиків «FrankoLytics».

2.2. Кількісне опитування

В рамках Меморандуму про партнерство дослідниками FrankoLytics було проведено опитування думки підприємців та керівників виробничих підприємств бізнес-сектору Івано-Франківської територіальної громади. Це опитування є елементом процесу стратегічного планування розвитку громади із залученням найбільш активних представників громади, а саме суб'єктів підприємницької діяльності, які беруть на себе найважливішу функцію щодо економічного зростання, є основними інвесторами місцевої економіки, створюють нові робочі місця та забезпечують конкурентоздатність території міста.

Серед запитань анкети – історія і статус підприємств, характер бізнесу, структура збуту, робоча сила, оцінка персоналу, інформація про вплив внутрішніх та зовнішніх факторів на діяльність підприємств, оцінювання умов ведення бізнесу на території міста, послуги, що надаються органами влади та місцевого самоврядування, рівень стосунків з ними.

Звіт про результати опитування підприємців відображає узагальнені думки бізнесової спільноти громади. Звіт покладено в основу аналітичного розділу стратегії Івано-Франківської територіальної громади та презентувався під час роботи 12 тематичних робочих груп впродовж червня - серпня 2024 року.

Висловлюємо вдячність усім представникам підприємств та підприємцям, котрі поділилися своїми думками та надали корисну інформацію Робочій групі зі стратегічного планування, стратегічному комітету та підписантам Меморандуму, які всіляко сприяли проведенню опитування бізнес-середовища в Івано-Франківській територіальній громаді.

Стратегічне планування передбачає безпосередню участь у процесі представників різних секторів територіальної громади. Саме тому дослідження думки представників місцевого бізнесу є обов'язковим елементом аналізу середовища в процесі стратегічного планування. Зібрана аналітична інформація зводиться до єдиного документу, який відображає консолідовану думку представників органів місцевого самоврядування, ділових кіл та громадськості міста відносно спільних планів, узгодження напрямів розвитку, визначення пріоритетних для розвитку галузей економіки та бажання співпрацювати в рамках роботи над зміцненням місцевої економіки.

В ході проведення інтерв'ювання було заповнено 120 анкет представниками юридичних та фізичних осіб підприємців, що працюють на території міста Івано-Франківської територіальної громади. Зокрема, серед опитаних як юридичні так і фізичні особи: мікробізнес (підприємці та підприємства з кількістю найманих

працівників до 10 осіб); малі підприємства (з кількістю працівників до 50 осіб); середній і великий бізнес (понад 51 працівник).

Основні висновки

- Переважна кількість підприємств було засновано після 1990 року. Значна частина новостворених підприємств – це переважно мікро, малі та середні підприємства. Основна частина опитаних респондентів представляє такі сфери підприємницької діяльності: торгівля (близько половини опитаних), промислове виробництво (десятина), виробництво продуктів харчування (менше 1 %), громадське харчування та побутове обслуговування (десятина в кожній галузі), будівництво та виробництво будівельних матеріалів (менше 1 %), проектування і консалтинг (менше 1 %), інформаційне забезпечення (близько 3 %), організація дозвілля та розваг (близько 2 %), комунальне обслуговування (менше 1 %), освіта і навчання (близько 3%), туризм і готельний бізнес (кожен 10-й учасник опитування), а також транспортне обслуговування, сільське господарство, охорона здоров'я та інше (чисельність респондентів коливається в межах похибки).
- 6 із 10 опитаних підприємств однією з основних причин розміщення в Івано-Франківську називають наступні причини: достатня кількість споживачів для бізнесу та кваліфікована робоча сила; наявність важливих постачальників сировини і компонентів для розвитку; територіальне і транспортне розташування; достатня база для наукових досліджень і розробок; наявність на території групи галузей, споріднених за профілем діяльності; вартість землі та нерухомості.
- До вагової групи чинників впливу на поточний і майбутній розвиток власного бізнесу увійшли: загальна економічна ситуація, витрати на енергію, нестача кваліфікованої робочої сили, недоступність фінансування, місцевий бізнес-клімат та вартість робочої сили, низький рівень співпраці влади та бізнесу і адміністративний тиск з боку органів влади, іноземна конкуренція, застарілі засоби виробництва та неякісні адміністративні послуги.
- Збут товарів та послуг підприємствами – респондентами, які взяли участь у опитуванні, переважно здійснюється в межах області (більш як дві третини опитаних), в інших областях України (близько п'ятої частини респондентів). Решта товарів та послуг реалізується в інші країни Європи та світу. Загалом, рівень експортної орієнтації економіки міста є не надто високим.
- Кожен п'ятий представник бізнесу в громаді розглядає можливість інвестувати в розширення власного бізнесу у межах міста, однак переважні більшість опитаних не розглядає таку можливість. При цьому підприємства планують створити додатково близько півтисячі робочих місць.
- Переважно респонденти задоволені умовами в громаді для ведення бізнесу (більше половини опитаних схвально відгукнулися на дане питання у своїх оцінках).
- Підприємці вказали, що сильні сторони міста з точки зору ведення бізнесу це: територіальне розміщення поруч з Карпатами, розвиток туристичного потенціалу, людські ресурси, розвинута різнопланова інфраструктура в місті, наявність транспортної можливості для туристичного хабу, зокрема для Буковелю, наявність вищих навчальних закладів, активна позиція жителів, інвестування в місто зі сторони «заробітчани», наявність у місті ЦНАП, природні умови регіону.

- Слабкі сторони міста з точки зору ведення бізнесу: низький рівень платоспроможності населення, відсутність «нормальної» місцевої законодавчої бази для ведення бізнесу, відсутність стратегії розвитку міста, відсутність підтримки від місцевої влади та співпраці, місцева конкуренція («оскільки місто маленьке, а аналогічних бізнесів багато»), низька заробітна плата відносно інших міст України, відсутність системного розвитку міста та його інфраструктури.
- Респонденти вважають недостатньо ефективною роботу органів місцевого самоврядування для розвитку бізнесу, в таких сферах, як: надання земельних ділянок для ведення бізнесу, покращення доступу до капіталу, надання в оренду / відчуження комунального майна, надання дозволів та погоджень, забезпечення прозорості тендерних процедур, розвиток інфраструктури міста, забезпечення сприятливих умов для започаткування бізнесу, сприяння експорту місцевої продукції та товарів, збір і вивезення сміття, гарантування безпеки та правопорядку, встановлення ставок місцевих податків та зборів, діяльність Центру надання адміністративних послуг, доступ до інформації.
- До перспективних галузей економіки для майбутнього економічного розвитку міста представники бізнесу віднесли: розвиток туризму; торгівлю та послуги; інформаційні технології; деревообробна і меблева промисловість; харчова та переробна промисловість; будівництво та виробництво будівельних матеріалів; освіта і освітні послуги.

Головні сектори економіки міста, на думку респондентів (в контексті перспективи для майбутнього економічного зростання галузей економіки):

- туризм
- торгівля та послуги
- інформаційні технології (ІТ)
- деревообробна та меблева промисловість
- харчова та переробна промисловість
- будівництво та виробництво будівельних матеріалів
- освіта і освітні послуги
- легка промисловість
- паливно-енергетичний комплекс
- транспорт, логістика
- медичні послуги, краса та здоров'я
- машинобудування
- хімічна промисловість

2.3. Сильні сторони івано-франківського бізнес-середовища у 2024 році

Роль Івано-Франківська є субстанційною для української Перемоги, не лише з погляду тилового забезпечення регіонів України, які фізично зіштовхнулися з бойовими діями, але й з погляду сенсів. Певною мірою, ідеї та гасла, що зароджувалися на Прикарпатті стали натхненням для мільйонів українців, які боронять країну сьогодні. Івано-Франківщина є важливим орієнтиром українськості, ментальним провідником незламності українського народу. У 2024 році Івано-Франківськ потребує переосмислення економічної ситуації, врахування власних сильних сторін та викликів середовища. Сильна економіка Івано-Франківська (як орієнтиру українськості) дарує надію на гармонійне вирішення наступного виклику – швидку і ефективну відбудову.

У наших попередніх дописах ми вже знайомили читачів із історіософським ракурсом аналізу бізнес-середовища Івано-Франківська, а наразі наближаємося до аналізу суспільствознавчих аргументів, які на нашу думку, розкривають характер бізнес-середовища Івано-Франківська.

Розташування

Більшість українців уже зрозуміли, що, швидше за все, війна прийшла до нас надовго, а 2024 рік найімовірніше буде тяжким воєнним роком. Івано-Франківськ сколихнули вибухи 24 лютого 2022 року як і всю Україну, проте усі ми розуміємо, що Прикарпаття є відносно віддаленим регіоном від лінії зіткнення, а його роль є, більшою мірою, у забезпеченні можливості оборонятись від загарбника, виробляти усі необхідні для цього товари, надавати послуги та й просто забезпечувати існування та розвиток української економіки. Всі ці фактори дозволяють Івано-Франківську запропонувати одні з кращих умов для українського бізнесу, який роздумує про релокацію у віддалені від основного поля бойових дій регіони держави.

Ринок праці

Сьогодні велика кількість українських компаній стикається із проблемою рекрутингу працівників. Війна – це завжди про мобілізацію населення, а тривала війна передбачає розуміння постійної мобілізації для заміщення та підсилення воїнів. Оскільки у 2024 році війна, найімовірніше, триватиме далі, отже, варто очікувати тільки загострення цієї проблеми для компаній. Івано-Франківськ до війни, згідно із дослідженнями FrankoLytics в галузі демографії, характеризувався тим, що в ньому існував “зелений приріст населення”, тобто стало зростала кількість жителів міста. Проте цікаво, що збільшувалась вона, в основному, за рахунок внутрішньообласної міграції. Так уже склалось, що українці, а особливо галичани, впродовж останніх 100-150 років розвинули в середині спільноти сприйняття мігрантської культури. З часу незалежності приїжджі жителі Івано-Франківська були в основному молодого робочого віку, що здобули шкільну освіту, а їх батьки, часто, працюючи за кордоном. Вони старались дати дітям вищу освіту, а отже, купляли нерухомість в Івано-Франківську та тим самим впливали на приріст молодого працездатного населення міста. Якщо врахуємо ще приріст населення міста, включивши внутрішньо переміщених осіб (ВПО), то побачимо позитивну динаміку на ринку праці, яку Івано-Франківськ зможе запропонувати українським компаніям у 2024.

Згідно з прогнозами Міністерства економіки України (Юлія Свиріденко, Перший віцепрем’єр-міністр України, Міністр економіки України) у 2024 році в Україну повернеться близько 1,5 млн українців, а в 2025 – ще 2 млн. Питання у тому, чи повернуться ці українці у місця їх попереднього проживання до початку вторгнення, чи захочуть попередньо провести «акліматизацію» до нових умов існування в Україні у відносно спокійних західних регіонах держави? З одного боку, можемо сподіватися притоку соціального капіталу, а з іншого – актуалізації потреби пошуку діалогу та порозуміння між спільнотами та носіями різних культур. Проте можемо припускати, що навіть за збереження “status quo” на фронті, Івано-Франківську варто очікувати приплив людей, які вирішать у 2024 році повернутись в Україну. Частина з українців може боятись зразу повертатись у свої домівки ближче до фронту. Це знову ж таки, вплине на оновлення ринку робочої сили у регіоні, вплине, звісно ж, і на ринок нерухомості, ринок послуг та інші ринки.

Євроінтеграція

Розуміємо, що євроінтеграція для України є невідворотною, а питання полягає тільки в часі. Однак євроінтеграція – це не тільки романтизоване явище “повернення до Європи”, звідки українців видряпували імперії, тоталітарні та авторитарні режими. Цей аспект є ціннісним та основним, на Наш погляд, проте не єдиним. Європейський Союз існує як вільний ринок, а тому, спроможному бізнесу у його межах дуже вигідно працювати, адже для нього відкритий ринок з понад 400-х млн. споживачів. Але є одне але, бізнес повинен пройти усі етапи сертифікації продукції чи послуг, для того щоб отримувати можливість увійти на цей ринок. Ми чітко розуміємо, що для українського бізнесу це буде довготривалий та ресурсо-затратний процес (вкладання коштів для оновлення, пошук відповідних фахівців, реєстраційні процедури тощо). Відтак рекомендуємо, українському бізнесу невідкладно починати ці процедури із вивчення вимог європейського законодавства до своїх виробництв та їх модернізації, докладати зусиль для вивчення умов та правил, залучати експертизу та консалтингову допомогу щодо наближення умов реалізації продукції до вимог та правил ЄС. І знову ж, Івано-Франківськ може запропонувати українському малому та середньому бізнесу кращі умови для цього процесу (як відносно віддалений від лінії зіткнення регіон), людським потенціалом та географічною близькістю до кордону ЄС та чималим досвідом співпраці з міжнародними організаціями, в тому числі й з провайдером ЄС.

Соціальний капітал

Реалії війни творять нові виклики для українського суспільства та бізнесу. Івано-Франківськ пропонує кращі, ніж інші регіони можливості для збереження та відновлення ментального здоров'я людського капіталу. Гадаємо, не варто доводити той факт, що стан ментального здоров'я працівника напряду впливає на його робочу ефективність. В Україні формується новий пласт робочого капіталу – демобілізовані військовослужбовці. Працевлаштовувати цю категорію працівників, є соціальним обов'язком українського бізнесу та загалом моральним обов'язком суспільства і як наслідок – держави, яка обслуговує його запити. З огляду на те, що регіон Івано-Франківщини є багатим на рекреаційну індустрію через географічне розташування (близькість до Карпат), українські компанії мають можливість розташувавши офіс в Івано-Франківську зберігати свій людський капітал (попередивши ймовірні міграції) та ефективно впливати на їх ментальне здоров'я, а отже, підвищити їхню працездатність.

Отже, Івано-Франківськ у 2024 році може запропонувати українському бізнесу щонайменше три аргументи зростання: людський капітал (чисельність якого ймовірно зростатиме з високою долею вірогідності в рахунок внутрішньої та зовнішньої української міграції), рекреаційну, відпочинкову та дозвілєву інфраструктуру та сусідство з ЄС (в першу чергу цінностями, а вже потім – кордоном). Однак, найважливіше, що може запропонувати Івано-Франківськ сьогодні, – це історичну тяглість цінності української державності у суспільстві.

РОЗДІЛ III. Аналітичний огляд “Економічний розвиток та підприємництво в Івано-Франківській територіальній громаді”

Економіка та підприємництво Івано-Франківської міської територіальної громади є об'єктом сталого інтересу зовнішніх стейкхолдерів та маркетинговою візитівкою міста. Громада позиціонується як одна із найбільш привабливих для ведення бізнесу та підприємництва в Україні, а тому робота даної групи становить (на думку аналітичної групи FrankoLytics) особливий пріоритет в розділі сильних сторін.

Дослідження стало фіксувати високу підприємливість мешканців, однак рівень купівельної спроможності та добробуту мешканців – невисокий, що і є основною пересторогою розвитку місцевого малого бізнесу та сфери послуг. Так, за даними опитування громадянської мережі “Опора” (Соціально-політичні погляди мешканців Івано-Франківської територіальної громади (2023)), 89% франківців декларують місячний дохід в діапазоні 5-20 тис. грн/місяць. За даними цього ж дослідження довідуємося наступне:

- **25%** франківців **втратили дохід** після початку великої війни
- **12%** франківців мали **досвід вимушеної міграції**
- **30%** франківців отримали **соціальну допомогу** від держави
- **23%** франківців **розглядають сценарії переїзду**
- **51%** франківців переконані, **економіка – пріоритетний напрям** розвитку
- **73%** франківців покладають **надії про розвиток громади на молодь**.

За даними аналітичного радара FrankoLytics, дослідницький ландшафт сектору виглядає так, що **4 з 10 досліджень про Івано-Франківщину стосуються тематик економіки та підприємництва**.

Однак, якість досліджень в секторі є суттєво нижчою відносно інших сфер. Переважно, публікації в секторі економіки та підприємництва належать до розділу аналітики (40,5%), рідше – досліджень (26,2%). Приблизно чверть досліджень (26,0%) віднесено до розділу ініціативних, тобто таких, які умовно витримують рецензування на предмет методології. Ще близько 7% інформаційного ландшафту в секторі формується за даними управлінських документів.

Переважно дослідження в галузі забезпечують партнерські консорціуми за участі представників різних галузей (кроссекторальні ініціативи – 28,6 %). Прикметно, що бізнес розташувався на другій сходинці рейтингу виконавців (16,7%), що засвідчує чималий інтерес бізнесових кіл до розуміння та самоусвідомлення через дані та аналітику. Приблизно така ж частка досліджень в секторі виконана неурядовими організаціями, які, вочевидь, засвідчують чималий інтерес до вивчення проблематики галузі.

Приблизно половину досліджень в секторі фінансували міжнародні партнери України (53,8%), а кожне десяте дослідження оплачено самим же бізнесом (12,8%). Кожне десяте дослідження в секторі виконано власним коштом дослідників або за державні фінанси. Частка досліджень за кошти місцевих фінансів коливається в межах похибки.

3-поміж більш як чотирьох десятків досліджень жодне не стосувалося локального рівня. Місцевий рівень розуміння економіки та підприємництва

Івано-Франківської громади відображений ініціативними проектами, управлінськими документами та статистикою.

За індексами цілей сталого розвитку дослідження формують 6 кластерів, переважно розкриваючи тематики інновацій, місцевого самоврядування, економіки тощо.

За даними Звіту про роботу Департаменту економічного розвитку, екології та енергозбереження за 2023 рік на території Івано-Франківської міської територіальної громади станом на 01.10.2023 р. зареєстровано **34018 суб'єктів підприємницької діяльності**, з них – 15207 юридичних осіб (14839 – станом на 01.01.2023 р.) та 18811 – фізичних осіб підприємців (17457 – станом на 01.01.2023р.).

Доходи та видатки Івано-Франківської міської територіальної громади (2023) за інформацією Звіту про роботу фінансового управління Івано-Франківської міської ради за 2023 рік, станом на 25.09.2023 року до бюджету Івано-Франківської міської територіальної громади фактично надійшло **4 231,3 млн грн**, а саме:

- **доходів загального фонду** без трансфертів надійшло **4 020,7 млн грн**;
- **доходів спеціального фонду** без трансфертів надійшло **210,5 млн грн**;
- **дотацій та субвенцій** до загального та спеціального фондів із державного, обласного та інших бюджетів надійшло **732,0 млн грн**.

Основні джерела надходжень (2023):

- **податок на доходи фізичних осіб** – фактично надійшло **2 024,9 млн грн.**;
- **акцизний податок** – фактично надійшло **86,9 млн. грн.**;
- **плата за землю** – фактичне надходження **203,8 млн грн.**;
- **єдиний податок** – надходження становить **508,0 млн грн**.

Бюджет Івано-Франківської міської територіальної громади з видатків виконано станом на 02.01.2024 року в цілому на 91,6% до затвердженої суми на рік із врахуванням змін. З бюджету Івано-Франківської міської територіальної громади в 2023 році вилучена в державний бюджет реверсна дотація в сумі 124,0 млн грн. З резервного фонду бюджету Івано-Франківської міської територіальної громади спрямовано кошти в сумі 9,2 млн грн.

Найбільш питому вагу загального фонду займають захищені видатки. У 2023 році загальна сума видатків, які спрямовано на захищені статті становить 78,7% від загального обсягу фінансування. А саме: на виплату заробітної плати та нарахувань направлено 47,8 %, матеріальних допомог – 4,7%, підтримка ЗСУ – 8,7 %, стипендій – 1,0%, харчування – 1,4%, медикаментів – 0,3%, енергоносіїв — 7,0%.

Спрямування фінансів громади на потреби військовим – ключовий пріоритет діяльності економічних відомств громади. Економіка громади стало покликана підтримувати потреби фронту. Так, за матеріалами Річного Звіту міського голови про діяльність виконавчих органів Івано-Франківської міської ради (2023) розуміємо, що громада продовжує функціонувати в умовах правового режиму воєнного стану і спрямовуються бюджетні кошти на зміцнення обороноздатності. У 2023 році прийнято рішення щодо перерахування субвенцій військовим частинам, які зареєстровані в Івано-Франківській міській територіальній громаді – **48,4 млн грн**. Також **26,4 млн грн** – обсяги закупівель і передачі військовим частинам товарів та обладнання для зміцнення матеріально-технічного забезпечення. Окрім цього

виконавчим комітетом Івано-Франківської міської ради було запроваджено систему заохочення громадян, які вирішили укласти контракти на військову службу (**0,4 млн грн**).

Зкладами охорони здоров'я за рахунок бюджетних коштів громади надано допомогу військовослужбовцям медикаментами, виробами медичного призначення та засобами індивідуального захисту на суму **0,5 млн грн**. Також надано фінансову допомогу на суму **7,0 млн грн** військовому шпиталю в місті Івано-Франківськ. З бюджету міської територіальної громади проводяться виплати матеріальних допомог військовим і їхнім сім'ям (**108,6 млн грн**).

З метою підтримки військовослужбовців та їхніх сімей створено комунальний заклад «**Дім воїна**». Основні завдання якого – це надання соціальних послуг особам з інвалідністю внаслідок війни, учасникам війни, учасникам антитерористичної операції, операції об'єднаних сил і особам, які брали участь у заходах, необхідних для оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави, у зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України. Кошторисом закладу передбачені видатки в сумі **1,5 млн грн**.

Велика війна в Україні суттєво вплинула на сектор економіки та підприємництва в громаді. За даними опитування в рамках проєкту Нова економіка Івано-Франківська (NEE, 2022) 78% підприємців відчувають брак ресурсів для розвитку бізнесу; 56% підприємців висловили готовність розпочати експорт; 23% підприємців декларують падіння доходу після великої війни.

Вагомою складовою життєдіяльності громади та її економіки є **торгівля**. За даними Звіту про роботу Департаменту економічного розвитку, екології та енергозбереження за 2023 рік станом на 25.09.2023 року торгівлю товарами народного споживання здійснюють через **1423 магазини** (загальна площа – 206,7 тис.кв.м):

- торгові центри та супермаркети – 72;
- продовольчі магазини – 821;
- промислові магазини – 512;
- книгарні – 18.

Також на території нашої громади функціонує **91 об'єкт фірмової торгівлі**.

На території Івано-Франківської територіальної громади функціонує **447 підприємств ресторанного господарства** на 27,8 тис. посадкових місць. Побутове обслуговування населення здійснюється через **359 підприємств побуту**.

Звіт про роботу управління праці Івано-Франківської міської ради за 2023 рік

інформує, що станом на 26.09.2023 року на територію Івано-Франківської громади **релоковано бізнес 79 суб'єктів господарювання**, зокрема це:

- виробництво (мідного кабелю, харчової продукції, косметики, напівфабрикатів, меблів, пошиття одягу і взуття та інше);
- надання послуг (фінансових, бухгалтерських, дизайнерських, стоматологічних, лікувально-реабілітаційних);
- торгівля;
- IT-сфера;
- заклади ресторанного господарства;

- оренда складських приміщень та ін.

За 2023 рік від релокованого бізнесу до місцевого бюджету надійшло **11,9 млн грн** у вигляді сплачених податків. Зокрема: ТОВ “ПК “Нова технологія” – 5,1 млн грн; ТОВ “Запорізький завод кольорових металів” – 3,1 млн грн; Донецький університет внутрішніх справ – 2,0 млн грн та ін.

Обсяг реалізованої продукції за 9 місяців 2023 року склав 11,8 млн грн проти 10,7 млн грн за аналогічний період 2022 року, йдеться у Звіті про роботу Департаменту економічного розвитку, екології та енергозбереження за 2023 рік. Найбільшу частку в обсягах реалізації підприємств переробної промисловості склали підприємства **машинобудування** (21%) та з **виробництва харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів** (14,7%).

З метою підтримки місцевого виробника проводиться інформаційна кампанія **“Купуємо івано-франківське”**, в рамках якої вебсайт наповнювався інформацією про місцевих виробників (представлено 96 місцевих товаровиробників та внесено близько 535 одиниць товару). Докладніше тут: <http://market.mvk.if.ua>

Івано-Франківськ був обраний одним із пілотних міст для співробітництва з програмою “EU4Business: Конкуентоспроможність та інтернаціоналізація МСП” у рамках пріоритетного сектору “Інноваційний розвиток”. Розроблено профільний вебсайт “Івано-Франківськ – місто, сприятливе для бізнесу” <https://business.ivano-frankivsk.ua>, на якому розміщено інформацію про місцеві й державні фінансові програми підтримки МСП, грантові пропозиції для бізнесу, тематичні події для бізнесу, роз’яснення нормативних актів, пропозиції оренди комунального майна тощо.

Дослідники FrankoLytics переконані, що для успішного розвитку сектору економіки та підприємництва на території громади важливим є розуміння цінностей та груп мешканців за цінностями (докладніше про культуру та цінності франківців читайте в аналітичній довідці FrankoLytics щодо культури та інформаційної політики сформований за матеріалами досліджень аналітичного центру “pro.mova”, соціологічної агенції “Fama” та ін.)

На думку дослідників FrankoLytics, роль Івано-Франківська є субстанційною для української Перемоги, не лише з погляду тилового забезпечення регіонів України, які фізично зіштовхнулися з бойовими діями, але й з погляду сенсів. Певною мірою, ідеї та гасла, що зароджувалися на Прикарпатті стали натхненням для мільйонів українців, які боронять країну сьогодні. Івано-Франківщина є важливим орієнтиром українськості, ментальним провідником незламності українського народу. У 2024 році Івано-Франківськ потребує переосмислення економічної ситуації, врахування власних сильних сторін та викликів середовища. Сильна економіка Івано-Франківська (як орієнтиру українськості) дарує надію на гармонійне вирішення наступного виклику – швидку й ефективну відбудову. **Сильними сторонами сектору економіки та підприємництва громади є розташування, ринок праці, євроінтеграція та соціальний капітал** (детальніше тут: Сильні сторони івано-франківського бізнес-середовища у 2024)

ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

Аналіз економічної ситуації в Івано-Франківській територіальній громаді є відправною точкою до загального аналізу економіки та й Стратегії загалом. Варто розуміти, що в даному аналітичному звіті немає вичерпних даних по усіх сферах економічної діяльності (сільське господарство, експорт / імпорт сфери послуг, фінансова діяльність тощо), а відповідно дане джерело не може дати нам чіткої та повної картини того, як розвивалась економіка ІФ МТГ у довоєнний період. Хоча, окремі інсайти все ж таки ми змогли отримати.

Загалом, громада продемонструвала економічне відновлення у пост-COVID-кризовий період, хоча за більшістю показників воно було повільнішим ніж загалом по області. Ключові моменти, що викликають застереження:

- зростання дефіциту торгівлі товарами та від'ємний показник чистого експорту (хоча область показала загалом додатне сальдо), втрата конкурентоспроможності у сфері сільського господарства; залежність експорту від однієї групи товарів - товари галузі машинобудування займають 72,5% у структурі експорту у 2021 році;
- зростання обсягу заборгованості заробітної плати (основна частка заборгованості генерується саме в громаді);
- зменшення переваги у залученні інвестицій (потенційний індикатор падіння рівня інвестиційної привабливості); відсутність прямих інвестицій з-за кордону; зменшення обсягів інвестування за кошти державного бюджету, хоча у вимірі країни обсяги фінансування із державного бюджету у реальному вимірі збільшились (+20,87%)
- зменшення частки громади в промисловому виробництві області та в розрахунку на 1 особу наявного населення;
- у структурі промисловості основну частку - 58,39% - займає "Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря", в той час як "Переробну промисловість" припадає 39,4%;
- залежність сфери послуг від однієї галузі: "Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність" займають близько 80% ринку сфери послуг;

Основні переваги економіки Івано-Франківської територіальної громади:

- додатне сальдо приросту населення за рахунок міграційного приросту (люди обирають Івано-Франківськ, як місто для життя);
- зростання обсягів виробленої будівельної продукції, громада - точка зростання даного показника в області;
- значний концентрований споживчий ринок в регіоні - і є потенціал для зростання.
- 71,35% сфери послуг регіону розташовується в обласному центрі Прикарпаття, що може свідчити про рівень доходів населення (вищі доходи - більший попит на послуги), або ж про унікальні переваги в логістиці та ефекті масштабу;
- компанії збільшують інвестиції - сигнал про очікування зростання та довгострокові перспективи.

Рекомендації щодо покращення політик управління в секторі економіки Івано-Франківської територіальної громади

- Створити передумови доказового прийняття рішень задля належного інформаційно-аналітичного забезпечення управління галуззю. Зокрема, важливо

оцінити сферу сільського господарства; детальніше дослідити які компанії наповнюють галузь переробної промисловості та яку саме продукцію вони виробляють; ринок послуг - чому виникла така концентрація та яку частку послуг громада експортує; імпортує послуг - яким галузям громада має інституційну та ринкову спроможність кинути конкуренцію; вивчення причин падіння інвестицій за кошти державного та місцевого бюджетів.

- Створити передумови залучення на територію нових бізнесів, адже більшість підприємств та організацій (які беруть участь у формуванні бюджету на території Івано-Франківської територіальної громади) засновано до 1990 року.
- Ключовою перешкодою для ведення бізнесу в громаді, особливо в сфері послуг є низька купівельна спроможність населення, відтак актуальною є потреба комплексного вирішення нагального питання добробуту населення загалом.
- Стратегічною маркетинговою перевагою регіону і громади є близькість розташування до Карпат, відтак варто вжити заходів щодо інтенсифікації саме цього компонента маркетингу території та людського капіталу в громаді, в тому числі й у секторі культурних індустрій.
- Економічні перспективи громади, ймовірно можуть полягати у розвитку сектору ІТ, креативних індустрій, енергетики, прикладної інженерії для розвитку яких на території громади є сприятливі передумови як в середині бізнес-середовища, так і в суміжних галузях (як то освіта, транспорт, культура, тощо).

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ

[Аналітичний радар: наука підкаже з чого починати Стратегію Івано-Франківської територіальної громади.](#) [Електронний ресурс]. Івано-Франківськ: Карпатський інститут аналітики FrankoLytics, 2024. Дата звернення: 14.01.2025.

Басараб Н., Варварук В., Малишівський Т., Мосора М., Осипчук М., Пятківський Р., Торконяк Д. Івано-Франківська територіальна громада: аналітичний радар 2006-2021 /за ред. О. Максимович, М. Скиби. Івано-Франківськ: Навчально-науковий Центр соціологічних досліджень Прикарпатського регіону ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», 2021 р. 163 с.

Басараб Н., Каразуб (Чорна) І., Малишівський Т., Мосора М., Осипчук М., Сидор У. [Дослідження громадського сектору Івано-Франківської міської територіальної громади: аналітичний звіт](#) / за ред. Максимович О. Івано-Франківськ, Карпатський інститут аналітики “FrankoLytics”, 2023. 61 с.

Басараб Н., Максимович О., Малишівський Т., Мосора М., Осипчук М., Чорна (Каразуб) І. [Дослідження молодіжного середовища Івано-Франківської громади «Зробимо молодь гучнішою!»](#)/за ред. О.Максимович. Івано-Франківськ:Карпатський інститут аналітики “FrankoLytics”, 2023.29 с.

Варварук В., Максимович О., Малишівський Т., Осипчук М., Скиба М., Сидор У., Стефінін В.,Щур Р. [Івано-Франківська громада: потенціал кількісного зростання. Аналітична довідка із демографічної і соціально-економічної ситуації](#) /за ред. О. Максимович, М. Скиби. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2021. 44 с.

[Єдина державна електронна база з питань освіти.](#) Дата звернення: 17.01.2025.

[Звіт про роботу фінансового управління Івано-Франківської міської ради за 2023 рік.](#) [Електронний ресурс]. Офіційний сайт міста Івано-Франківськ, 2023. Річні звіти. Дата звернення 10.01.2025.

[Коли розмовляю з військовими, то розумію, що перемога — дуже скоро". Інтерв'ю з головою Івано-Франківської ОВА.](#) Суспільне Івано-Франківськ, 2022. Дата звернення: 14.01.2025.

[Міський голова показав як виглядатиме Івано-Франківська ОТГ. Карта.](#) [Електронний ресурс].Pravda, 2020. Дата звернення 10.01.2025.

[Муніципальне опитування IRI: більшість населення вірить у краще майбутнє, схвалює якість послуг місцевої влади та не планує покидати свої міста](#) [Електронний ресурс].Соціологічна група «Рейтинг», 2023. Дата звернення: 14.01.2025.

[Надання послуг окремим категоріям громадян: січень - грудень 2024 р.](#) [Електронний ресурс]. Івано-Франківська обласна служба зайнятості. Івано-Франківськ, 2024. Дата звернення 10.01.2025.

[Населення та міграція: Чисельність наявного населення \(за оцінкою\) по регіонах, районах, територіальних громадах та населених пунктах на 1 січня 2021/Демографічна та соціальна статистика.](#) [Електронний ресурс]. Державна служба статистики України. 2022. Дата звернення: 14.01.2025.

Окремі показники соціально-економічного розвитку Івано-Франківської громади у 2021 р. Статистичний бюлетень /за ред. О. Бліннікової. Державна служба статистики України, Головне управління статистики в Івано-Франківській області. 35 с.

[Офіційний сайт міста Івано-Франківськ.](#) Дата звернення 14.01.2025.
[рішенням 16 сесії міської ради від 27.10.2017р. №276-16.](#) [Електронний ресурс]. Івано-Франківськ, 2017.56 с. Дата звернення: 14.01.2025.

[Розподіл постійного населення України за чисельністю та віком на 1 січня 2020 року: Статистичний збірник](#) /за ред. М. Тімоніної. [Електронний ресурс]. Державна служба статистики України, 2020. 344 с. Дата звернення: 14.01.2025.

[Розподіл постійного населення України за чисельністю та віком на 1 січня 2022 р.: Статистичний збірник](#). /за ред. М. Тімоніної. [Електронний ресурс]. Київ: Державна служба статистики України, 2022.347 с. Дата звернення: 14.01.2025.

[Соціально-політичні погляди мешканців Івано-Франківської територіальної громади](#) [Електронний ресурс]. “Опора”,2023. Дата звернення: 14.01.2025.

[Стало відомо, скільки ВПО живе на Прикарпатті \(Статистика\)](#). Galka.if.ua.Івано-Франківськ,2024. Дата звернення: 14.01.2025.

[Стало відомо, скільки переселенців є у Франківську станом на кінець 2024 року](#) Galka.if.ua.Івано-Франківськ,2024. Дата звернення: 14.01.2025.

[Стратегія розвитку міста Івано-Франківська на період до 2028 року. Затверджено рішенням 16 сесії міської ради від 27.10.2017р. №276-16.](#) [Електронний ресурс]. Івано-Франківськ, 2017.56 с. Дата звернення: 14.01.2025.

[Чисельність молоді в Івано-Франківській області віком від 14 до 35 років](#). [Електронний ресурс]. Громадська організація “Інститут молоді”, 2025. Дата звернення: 14.01.2025.

[Чисельність наявного населення України на 1 січня 2020 року: Статистичний збірник](#) /за ред. М. Тімоніної. [Електронний ресурс]. Державна служба статистики України, 2020. 82 с. Дата звернення: 14.01.2025.

[Чисельність наявного населення України на 1 січня 2021 р.: Статистичний збірник](#). /за ред. М.Тімоніної. [Електронний ресурс]. Київ: Державна служба статистики України, 2021.50 с. Дата звернення: 14.01.2025.

[Чисельність наявного населення України на 1 січня 2022 р. Статистичний збірник](#) /за ред. М.Тімоніної. [Електронний ресурс]. Київ: Державна служба статистики України, 2022. 84 с. Дата звернення: 14.01.2025.

Allaire J, Xie Y, Dervieux C, McPherson J, Luraschi J, Ushey K, Atkins A, Wickham H, Cheng J, Chang W, Iannone R. Rmarkdown: Dynamic Documents for R. R package version 2.26, 2024. <https://github.com/rstudio/rmarkdown>. Cite Date: 17.01.2025.

[FrankoLytics: Аналітична довідка “Економічний розвиток та підприємництво”](#) [Електронний ресурс]. Івано-Франківськ: Карпатський інститут аналітики FrankoLytics, 2024. Дата звернення: 14.01.2025.

R Core Team. R: A Language and Environment for Statistical Computing. R Foundation for Statistical Computing, Vienna, Austria, 2024. <https://www.R-project.org/>. Cite Date: 17.01.2025.

[Revision of World Population Prospects](#). United Nations, 2024. [Electronic Source]. Cite Date: 23.01.2025.

RStudio 2024.04.2+764 "Chocolate Cosmos" Release (2024-06-05) for Ubuntu Jammy Mozilla/5.0 (X11; Linux x86_64) AppleWebKit/537.36 (KHTML, like Gecko) rstudio /2024.04.2+764 Chrome/120.0.6099.291 Electron/28.3.1 Safari/537.36, Quarto 1.4.555 <https://posit.co/products/open-source/rstudio/> Cite Date: 17.01.2025.

ДОДАТКИ

Додаток 1. Інструментарій кількісного опитування (Анкета)

Проект анкети для опитування бізнесу в Івано-Франківську

Ваша думка про місто як місце для ведення бізнесу?

- Відмінне
- Добре
- Задовільне
- Погане
- Немає думки

У чому, на Ваш погляд,- сильні сторони міста з точки зору ведення бізнесу?

У чому, на Ваш погляд, слабкі сторони міста з точки зору ведення бізнесу?

Як в цілому Ви оцінюєте роботу місцевої влади?

- Відмінно
- Добре
- Задовільно
- Погано
- Немає думки

Наскільки є ефективною робота органів місцевого самоврядування щодо розвитку бізнесу, зокрема оцініть якість перелічених послуг за шкалою від 1 до 10, де 1 - дуже погано; 10 - дуже добре:

- Доступ до інформації
- Встановлення ставок місцевих податків та зборів
- Прозорість тендерних процедур
- Надання дозволів та погоджень
- Надання земельних ділянок для ведення бізнесу
- Оренда / відчуження комунального майна
- Діяльність Центру надання адміністративних послуг
- Сприяння експорту
- Покращення доступу до капіталу
- Забезпечення умов для започаткування бізнесу
- Розвиток міської інфраструктури (газ, вода, каналізація, електроенергія)
- Гарантування безпеки та правопорядку
- Збір і вивезення сміття

Відзначте найважливіші напрями, без яких неможливий економічний розвиток міста:

- Розвиток малих і середніх підприємств
- Підтримка та запровадження наукових досліджень
- Адаптація внутрішньо переміщених осіб
- Розвиток промислового виробництва
- Покращення міської інфраструктури
- Розвиток соціальної сфери / інфраструктури
- Розбудова бізнес- інфраструктури
- Благоустрій та просторовий розвиток
- Розвиток інфраструктури відпочинку
- Енергоефективність
- Охорона довкілля

- Активізація громади
- Підготовка, перепідготовка робочої сили
- Безпека та правопорядок
- Відкритість і ефективність врядування
- Залучення інвестицій
- Ваш варіант _____

Зазначте галузі економіки, котрі матимуть найбільше значення у стратегічній перспективі для розвитку Вашого міста:

- Паливно-енергетичний комплекс
- Медичні послуги, краса та здоров'я
- Харчова та переробна промисловість
- Машинобудування
- Хімічна промисловість
- Легка промисловість
- Деревообробна та меблева промисловість
- Будівництво та виробництво будівельних матеріалів
- Гірничо-металургійний комплекс
- Транспорт, логістика
- Торгівля та послуги
- Туризм
- Інформаційні технології
- Освіта і освітні послуги
- Ваш варіант (зазначте) _____

Яка, на Вашу думку, роль місцевої влади в економічному розвитку і сприянні розвитку бізнесу? Оцініть послуги, які необхідно впроваджувати в Івано-Франківську:

- Повністю погоджуюсь
- Скоріше погоджуюсь
- Скоріше не погоджуюсь
- Повністю не погоджуюсь

- Прозорі механізми надання земельних ділянок
- Прозорі механізми використання комунального майна
- Якісні адміністративні послуги, зокрема електронні
- Фінансові стимули для розвитку бізнесу
- Підтримка підприємців-початківців (розвиток Бізнес-інкубаторів)
- Створення Центрів послуг для бізнесу
- Залучення інвестицій
- Покращення доступу до інформації
- Розвиток робочої сили
- Маркетингова підтримка
- Консультативний супровід
- Розвиток міської інфраструктури (дороги, мережі електро-, водо-,газопостачання)

Що ще має зробити місцева влада для покращення бізнес-клімату та які нові послуги для бізнесу необхідно впроваджувати?

Профіль

В якому році було створено Ваше підприємство?

До якої сфери діяльності відноситься Ваше підприємство? (позначте всі відповіді з вірним твердженням)

- Торгівля Дозвілля, розваги
- Виробництво продуктів харчування Інформаційне забезпечення
- Промислове виробництво Транспортне обслуговування
- Громадське харчування Проектування, консалтинг
- Комунальне обслуговування Сільське господарство
- Побутове обслуговування Охорона здоров'я
- Освіта і навчання
- Будівництво та виробництво будівельних матеріалів
- Туризм, готельний бізнес
- Інше (зазначте)

Вкажіть орієнтовну структуру збуту Вашої продукції, робіт та послуг в географічних зонах?

(сума має дорівнювати 100 %)

- Географічна зона Збут, частка у %
 - У межах області
 - Інші області України
 - Інші країни Європи та світу
 - Всього 100 %

Який орієнтовний обсяг виручки від реалізації Вашої продукції, робіт та послуг? (У клітинах поруч з вірним твердженням вкажіть більш точне число) Обсяг виручки Минулий рік (2023) Прогноз на наступний рік (2024)

- до 100 тис. грн.
- від 101 до 500 тис. грн.
- від 501 до 1000 тис. грн.
- від 1001 до 5000 тис. грн.
- від 5001 до 10 000 тис. грн.
- понад 10 000 тис. грн.

Чи є земельна ділянка, якою Ви володієте на правах власності, або яку Ви орендуєте, достатньою для розширення бізнесу чи будівництва?

Так Ні

Чи плануєте Ви здати в оренду чи продати землю або споруди, що Вам не знадобляться у майбутньому?

Так Ми це розглядаємо Ні

Чи плануєте Ви інвестувати в розширення Вашого бізнесу у межах міста, де працюєте?

Так Ми це розглядаємо Ні

Увага! Наступні підпитання для тих, хто відповів «Так» на запитання _ .

- На який рік заплановані інвестиції?
- Яку суму Ви маєте намір інвестувати? (тис. грн)
- Скільки нових робочих місць буде створено?

Які з перерахованих нижче факторів є найбільш важливими для розвитку Вашого бізнесу?

- Є важливі постачальники сировини і компонентів для розвитку бізнесу
- Є кваліфікована робоча сила, необхідна бізнесу
- Є база для наукових досліджень і розробок, потрібних бізнесу
- Є група галузей, споріднених за профілем мого бізнесу (кластер галузей)
- Є достатня кількість споживачів для бізнесу
- Територіальне і транспортне розташування, сприятливе для бізнесу
- Вартість землі та нерухомості, прийнятна для бізнесу
- Інше (вказіть)

Які з факторів мають найбільш негативний вплив на розвиток Вашого бізнесу?

- Іноземна конкуренція
- Недоступність фінансування
- Внутрішня конкуренція
- Обмеження, пов'язані із захистом довкілля
- Загальна економічна ситуація
- Місцевий бізнес клімат
- Застарілі засоби виробництва
- Неякісні адміністративні послуги
- Витрати на енергію
- Витрати на матеріали, комплектуючі
- Низький рівень співпраці влади та бізнесу
- Адміністративний тиск з боку органів влади
- Вартість робочої сили
- Втрата ринків збуту
- Нестача кваліфікованої робочої сили
- Ваш варіант (зазначте)

Який розмір Вашого підприємства та скільки зайнято найманих працівників?

- Мікропідприємство (до 10 осіб)
- Мале підприємство (до 50 осіб)
- Середнє підприємство (від 51 до 250 осіб)
- Велике підприємство (понад 250 осіб)

Яку частку в чисельності персоналу складають жінки? (у відсотках)

Вкажіть орієнтовну суму середньомісячної заробітної плати на Вашому підприємстві.
(вказіть суму)

Минулий рік (2023) Поточний рік (2024)

Оцініть приблизний розподіл працівників вашого підприємства за рівнем кваліфікації та якістю роботи (у відсотках)

- Відмінно
- Добре
- Задовільно
- Погано
- Всього 100 %

Чи відчуваєте Ви брак кваліфікованих працівників для Вашого підприємства?

Так
Очікуємо в найближчому майбутньому
Ні

Дякуємо Вам за співпрацю. Ваші відповіді є вкрай важливими для розробки Стратегічного плану розвитку міста

Нижче Ви можете викласти свої побажання та пропозиції за темою опитування. Ми будемо щиро раді почути Ваші думки з приводу тематики дослідження:

Додаток 2. Інструментарія якісного опитування (Гайд фокус-групових дискусій)

Гайд для проведення фокус-групової дискусії із представниками бізнесу (Івано-Франківськ, 2023)

Мета дослідження: вивчення зустрічних пропозицій бізнесу на території Івано-Франківської міської громади задля майбутнього налагодження співпраці, синергування потенціалів та покращення бізнес-середовища в громаді

Орієнтовна тривалість фокус-групової дискусії: 1,5 год

Місце проведення: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, Карпатський інститут аналітики “FrankoLytics”, вулиця Шевченка, 57, Івано-Франківськ, Івано-Франківська область, 76000, каб. 512.

Модератор дискусії: директорка Карпатського інституту аналітики “FrankoLytics”, соціолог Ольга Максимович.

Кількість учасників дискусії: 8 - 12 осіб.

Сфера	Компанія	Представник	Кількість осіб від сфери	
Фінанси	Приват Банк, Укрексімбанк та ін.		2	
Логістика	Нова Пошта та ін.		1	
Готельно-ресторанний бізнес	“Надія” та ін.		1	
Креативна економіка	Промприлад		1	
Виробництво	Пас Україна		1	
Виробництво	Фабрика іграшок		1	
Виробництво	Electrolux		1	
Біржова торгівля	Декра та ін.		1	
Будівництво	“Благо” та ін.		2	
ІТ	ІТ-cluster та ін.		2	
Ресторанний бізнес	23 ресторани та ін.		1	

Приватна медицина	Перша приватна дитяча поліклініка, Візуз кіде тощо		1	
Приватна освіта	Університет Короля Данила		1	

Примітка: квоти учасників складено з приблизним урахуванням структури економіки Івано-Франківської громади.

План фокус-групової дискусії

Представлення: вступне слово (тривалість 5-8 хвилин).

Доброго дня, мене звати ... , я представляю Карпатський інститут аналітики “FrankoLytics” - академічний аналітичний центр. Ми проводимо аналітичне дослідження бізнес-середовища Івано-Франківська. Дослідження відбувається в рамках проекту «***Ініціатива секторальної підтримки громадянського суспільства***», що реалізується ІСАР Єднання у консорціумі з Українським незалежним центром політичних досліджень (УНЦПД) та Центром демократії та верховенства права (ЦЕДЕМ) завдяки щирій підтримці американського народу, наданій через Агентство США з міжнародного розвитку. Дослідження проведене з серпня 2023 по січень 2024 років із застосуванням як кількісних так і якісних методів.

В рамках даного дослідження ми хочемо виявити та проаналізувати зустрічні пропозицій бізнесу, а також влади, мелія та громадського сектору на території Івано-Франківської міської громади задля майбутнього налагодження співпраці, синергування потенціалів та покращення бізнес-клімату в громаді.

В межах дослідження передбачається проведення 6 фокус-групових дискусій.

Маю повідомити, що Наша дискусія є конфіденційною, доступ до ваших відповідей матимуть виключно представники дослідницької команди. Вся інформація, надана вами під час дискусії буде закодована та використана в аналітичному звіті в узагальненому вигляді.

З метою збереження інформації, що буде отримана під час даної дискусії, прошу вашої згоди на проведення аудіо та відеозапису розмови. Чи згодні ви?

Чи є у вас додаткові запитання?

Блок 1. Інформація про учасників фокус-групової дискусії

На початку нашої розмови, я б хотіла, щоб кожен із Вас представився та поділився інформацією щодо вашого бізнесу, який Ви ведете. Скільки йому років? Яка тематика? Як Ви прийшли до думки про цей бізнес? Чому саме Івано-Франківськ та ін.

Блок 2. Бізнес-середовище Івано-Франківська

- Опишіть бізнес-середовище Івано-Франківська, яким Ви його бачите?
- Хто і чому на Вашу думку відіграє важливу роль у формуванні бізнес-середовища Івано-Франківська?
- На Ваш погляд, які тут є основні “гравці”? Хто впливає на характер бізнесу та його справи?
- На Ваш погляд, які основні ресурси громади для розвитку середовища для бізнесу?

Блок 3 SWOT

- На Вашу думку, якими є сильні сторони бізнес-середовища в громаді?
- А слабкі?
- Які основні можливості для розвитку бізнесу в Івано-Франківську Ви вбачаєте?
- Хто і що має зробити для того, щоб розкрити ці можливості?

- А загрози ?
- Якими можуть бути на Вашу думку ймовірні шляхи попередження чи нівелювання цих загроз ?

Блок 4. Стратегія Івано-Франківська

- Ваші пропозиції до Стратегії ?
- Які пріоритетні напрями економіки, на Вашу думку, саме для Франківська ?
- Що ще Ви б хотіли додати чи доповнити в контексті розмови про покращення бізнес-середовища для Івано-Франківська ? Що важливо не пропустити ?

Побажання / пропозиції Дякуємо з увагу!

